Історія молодика з тістечками

Бездоганний Флорізель, князь Богемський, під час свого побуту в Лондоні здобув прихильність усього люду своїми чарівливими манерами й великою, але не марнотратною щедрістю. Він був людина небуденна, навіть як судити з того, що знали про нього всі, а то була лише невелика частина його діянь. За звичайних обставин напрочуд урівноважений, звиклий ставитись до дійсності так просто, мов будь-який хлібороб, князь Богемський, проте, не був позбавлений смаку до життя більш пригодницького й ексцентричного, ніж те, яке йому визначило його походження. Час від часу, коли його нападала нудьга, а в жодному з лондонських театрів не було вистави, на якій би можна посміятись, та ще й сезон був не мисливський — князь-бо як мисливець не мав собі рівних, — він кликав до себе свого повірника і шталмейстера*, полковника Ґеральдіна, й казав йому, що хоче потинятись по вечірньому місту. Шталмейстер той був молодий офіцер відважної, часом аж відчайдушної вдачі. Він сприймав такі слова з захватом і квапився приготуватись. Чималий досвід і всебічна обізнаність із життям розвинули в ньому рідкісне вміння маскуватись; до будь-якої обраної ролі, незалежно від суспільного становища, вдачі чи національності, він умів принатуритись не тільки обличчям та поведінкою, а й голосом і мало не думками. В такий спосіб він відвертав увагу цікавих від князя й часом спромагався знайти для них обох доступ у щонайдивовижніше товариство. Для влади ці пригоди, звичайно, лишалися таємницею. Непохитна відвага князя вкупі з кмітливістю та лицарською відданістю його товариша вже разів кільканадцять рятували їх обох у небезпечних ситуаціях, і вони робилися що далі, то певніші себе.

Одного березневого вечора раптовий дощ із снігом загнав їх до якогось устричного бару неподалік від Лестерського майдану. Полковник Геральдін був одягнений і загримований під нужденного репортерчика; а князь, як звичайно, змінив свою зовнішність, наліпивши фальшиві бурці та широкі кошлаті брови. Вони перетворювали вишуканого аристократа в людину, добре пошарпану знегодами, так що

годі було впізнати його. Отак загримовані, князь і його супутник безпечно сиділи в барі й цідили помаленьку бренді з содовою водою.

У барі було повно люду — і чоловіків, і жінок; та хоч не одне з них пробувало зав'язати розмову з нашими пригодниками, жодне не здавалося їм досить цікавим для ближчого знайомства. Там збирались самі покидьки лондонського життя, найбанальніші зразки людської непорядності, і князь уже почав позіхати, вся ця прохідка вже набридла йому; аж раптом двійчасті вхідні двері широко розчахнув сильний поштовх знадвору, і до бару ввійшов якийсь молодик, а за ним ще двоє чоловіків, що несли по великому тарелю, прикритому серветкою. Вони зразу скинули ті серветки — на тарелях лежали маленькі тістечка з кремом. Молодик почав обходити всі столи, з перебільшеною ґречністю пропонуючи кожному взяти і з'їсти тістечко. Декотрі зі сміхом приймали те частування, інші рішуче, часом навіть різко відмовлялися, і тоді молодик із якою-небудь більш або менш дотепною примовкою з'їдав одне тістечко сам.

Нарешті він підійшов до князя Флорізеля.

— Сер, — сказав він, низько вклонившись і подаючи князеві взяте двома пальцями тістечко, — може, ви появите таку честь зовсім незнайомій людині? За якість цього тістечка я можу поручитись, бо від п'ятої години сам уже з'їв їх аж двадцять сім.

— А я, — відповів князь, — маю звичку зважати не стільки на якість частування, скільки на той настрій, із яким його мені пропонують.

— Настрій тут глузливий, сер, — ізнов уклонившись, відповів молодик.

— Глузливий? — перепитав Флорізель. — З кого ж це ви хочете поглузувати?

— Я прийшов сюди не для того, щоб викладати свою філософію, — відказав молодик, — а для того, щоб роздати оці тістечка. Коли я вам поясню, що цілком щиро залічую й себе до тих, із кого хочу поглузувати, ваше самолюбство буде, сподіваюся, задоволене, і ви зробите мені таку ласку, що приймете це частування. Коли ж ні, то ви примусите мене з'їсти двадцять восьме тістечко, а мені ця гастрономічна вправа, зізнаюсь, уже набридає.

— Мені вас шкода, — сказав князь, — і я залюбки вирятую вас із цієї дилеми, але тільки з однією умовою. Коли ми з приятелем з'їмо по вашому тістечку — хоча ні я, ні він такої охоти не почуваємо, — то й ви на віддяку повечеряєте з нами.

Молодик видимо замислився.

— У мене їх онде ще кілька десятків, — сказав він нарешті, — а тому я муситиму обійти ще кілька барів, поки довершу свою головну справу. А це забере чимало часу; і якщо ви голодні...

Князь урвав його чемним жестом.

— Ми з приятелем підемо з вами, — сказав він, — бо нас уже глибоко зацікавив ваш вельми своєрідний і привабливий спосіб збавляти вечори. А тепер, коли умови замирення встановлено, дозвольте мені підписати угоду за нас обох.

І князь у щонайвишуканішій манері спожив тістечко.

— Чудове, — сказав він.

— Ви, я бачу, знавець, — відказав молодик. Полковник Ґеральдін теж віддав належне тістечкові; а

що тепер уже всі в барі прийняли частування або відхилили його, то молодик із тістечками подався до іншого такого закладу. Обидва чоловіки з тарелями, що, здавалося, вже звикали до своєї безглуздої роботи, рушили слідом за ним; а князь і полковник Ґеральдін, узявшись під руки й усміхаючись один до одного, замикали собою ту процесію. В такому порядку їхній гурток навідав іще два бари, де все повторилось достоту як у першому — одні відхиляли, інші приймали це бродяче частування, і молодик сам з'їдав кожне не прийняте тістечко. Вийшовши з третього бару, молодик порахував свій запас. Лишалося всього дев'ять тістечок — троє на одному тарелі й шість на другому.

— Панове, — сказав він, звертаючись до двох своїх нових супутників, — я не хочу відтягувати далі вашу вечерю. Я певен, що ви зголодніли. І почуваю за собою певний обов'язок перед вами. А в цей великий для мене день, коли я завершую свій повний дурощів життєвий шлях найразючішою і найбезглуздішою з моїх витівок, я не хочу повестись як нечема перед тими, хто так підтримав мене. Панове, вам більше не доведеться чекати. Хоча моє здоров'я підірване давнішими надмірностями, я з ризиком для життя усуваю це непевне становище.

З цими словами він увіпхав решту дев'ять тістечок по одному в рот і, не жуючи, проковтнув. А потім обернувся до своїх двох помічників і простяг їм по соверенові.

— Щиро дякую вам за таку незвичайну терплячість, — сказав він і відпустив їх, уклонившись кожному. Якусь хвильку постояв, дивлячись на гаманець, із якого щойно витяг гроші для своїх помічників, тоді засміявся, пожбурив його насеред вулиці й оголосив, що готовий іти вечеряти.

У невеликому французькому ресторанчику в Сохо, що віднедавна тішився перебільшеною славою, яка, щоправда, вже почала відходити в минуле, в окремому кабінеті аж на третьому поверсі всі троє вельми вишукано повечеряли й випили три чи чотири пляшки шампанського, розмовляючи про се, про те. Молодик був балакучий і веселий, але

сміявся ледь гучніше, ніж годилось би добре вихованій людині; руки в нього трусились, а голос якось несподівано й дивно ламався, ніби він не зовсім володів собою. Коли офіціант прибрав десерт і всі троє закурили сигари, князь звернувся до нього з такими словами:

— Я певен, що ви пробачите мені мою цікавість. Хоча ми стрілися зовсім недавно, ви мені дуже сподобались, а ще дужче спантеличили мене. І хоч мені б не хотілося видатись нескромним, я мушу сказати, що і я, і мій приятель — люди, яким цілком можливо довірити таємницю. У нас вистачає і власних таємниць, які ми весь час розкриваємо не перед тими, що слід. І коли, як я гадаю, ваша історія нерозумна, то й тоді не слід соромитись нас, бо ми й самі обидва — найнерозумніші люди на всю Англію. Мене звуть Ґодол, Теофілес Ґодол, а мій приятель — майор Алфред Гамерсміт, чи принаймні під таким ім'ям він воліє виступати. Все наше життя ми тільки те й робимо, що шукаємо щонайхимерніших пригод, і нема такої химерії, яка б нам не була до душі.

— Ви мені подобаєтесь, містере Ґодол, — відказав молодик, — ви в мене викликаєте інстинктивну довіру, та й проти вашого приятеля майора я не маю нічого; по-моєму, він переряджений аристократ. І зовсім не військовик, щодо цього я певен.

Полковник аж усміхнувся, почувши такий комплімент досконалості його перевтілення, а молодик провадив уже багато жвавіше:

— Є багато причин, з яких мені б не слід оповідати вам свою історію. Може, саме через це я таки хочу розповісти її. В кожному разі, ви, здається, так уже наготувалися вислухати розповідь про мої дурощі, що мені не стане відваги розчарувати вас. Ім'я свого, на відміну від вас, я не розкрию. Скільки мені років, тут не має значення. Я прямий спадкоємець своїх предків, і успадкував я від них дуже пристойне помешкання, де живу і досі, та капітал, що давав мені триста фунтів річно. А ще, здається, я успадкував від них легковажну натуру, не опиратись якій завжди було найбільшою втіхою в моєму житті. Я дістав добру освіту. Я вмію грати на скрипці так, що мені небагато бракує, аби заробляти на

прожиток у якомусь оркестрику, —небагато, а все ж бракує. Те саме можу сказати про флейту і валторну. Я опанував гру у віст достатньо, аби програвати в цю наукову гру фунтів зо сто на рік. Мого знайомства з французькою мовою вистачало, щоб цвиндрити гроші в Парижі майже так само легко, як і в Лондоні. Одне слово, я людина сповнена чоловічих чеснот. Пригод я зазнав у житті всіляких, аж до двобою казна через віщо. А всього два місяці тому я спіткав молоду жінку, що достеменно відповідала моїм смакам як духовно, так і фізично; я відчув, що серце моє тане, я побачив, що нарешті знайшов свою долю, і вже ладнався закохатись. Та коли взявся підраховувати, що лишилося з мого капіталу, то виявив, що там нема й чотирьохсот фунтів! Я вас питаю: скажіть по щирості, чи може чоловік, що поважає себе, дозволити собі закохатись, маючи за душею всього чотириста фунтів? Ні в якому разі, вирішив я, зійшов з очей своєї чарівниці і, трохи прискоривши звичайний темп гайнування своїх грошей, на сьогоднішній ранок дійшов до останніх вісімдесяти фунтів. Цю суму я поділив на дві рівні частини: сорок лишив на одну особливу справу, а другі сорок поклав собі до вечора розтринькати. День минув для мене дуже весело, я розіграв не одну комедію, крім тієї витівки з тістечками, що їй я завдячую честь нашого з вами знайомства. Бачите, я, як уже сказав вам, постановив собі завершити свій безглуздий життєвий шлях іще безглуздішим кінцем, і коли я перед вашими очима викинув на вулиці свого гаманця, з тих сорока фунтів не лишалось уже нічого. Тепер ви незгірш за мене самого знаєте, хто я такий: дурень, але сталий у своїх дурощах — і, прошу вас повірити, не скиглій і не боягуз.

З усього тону молодикової розповіді ясно було, що душа його сповнена гіркоти й зневаги до себе. Його слухачі здогадувалися, що та історія з жінкою болить йому дужче, ніж він ладен признатись, і що він надумався відібрати собі життя. Комедія з тістечками починала дуже скидатись на трагедію в маскарадному вбранні.

— Ну хіба ж не диво, — вигукнув Ґеральдін, зиркнувши на князя Флорізеля, — що чистісінька випадковість звела в такій величезній

пустелі, як Лондон, трьох людей, що опинилися, власне, в однаковому становищі?

— Що таке? — скрикнув молодик. — То ви теж банкрути? І оця вечеря — така сама шалена витівка, як і мої тістечка? То це сам диявол звів нас трьох докупи для останнього бенкету?

— О, диявол інколи може повестись напрочуд шляхетно, будьте певні, — відказав князь Флорізель. —І мене так розчулив цей збіг, що я, хоча становище наше не зовсім однакове, хочу негайно покласти край цій нерівності. Хай ваш геройський учинок із останніми тістечками буде мені за приклад.

З тими словами князь видобув свого гаманця й витяг з нього невеликий жмутик банкнот.

— Бачте, я відстав на якийсь тиждень, але хочу наздогнати вас і прийти до фінішного стовпа голова в голову. Оцього, — він поклав одну банкноту на стіл, — вистачить на оплату рахунка. А решта...

Решту він кинув у вогонь. Гроші спалахнули й полетіли з димом у комин.

Молодик рвонувся зупинити його, вхопивши за руку, але не встиг дотягтись до нього через стіл.

— Що ви наробили! — вигукнув він. — Нащо ви спалили всі! Треба було залишити сорок фунтів!

— Сорок фунтів? — перепитав князь. — Але чому саме сорок?

— Чому не всі вісімдесят? — вигукнув полковник. — Адже, скільки я знаю, в жмутику було рівно сто.

— Йому треба було тільки сорок, — понуро мовив молодик. — Без цих грошей його не приймуть. Там суворе правило. Сорок фунтів з душі. Ну й життя ж прокляте: без грошей і вмерти не можна!

Князь і полковник перезирнулись.

— Поясніть, будь ласка, — сказав полковник. — У мене гаманець іще тугенький, а нічого й казати, що я ладен поділитися з Ґодолом. Але мені треба знати, навіщо; тож поясніть, що ви маєте на увазі.

Молодик неначе прокинувся, він збентежено перевів погляд з одного на другого й густо почервонів.

— А ви не розігруєте мене? Ви справді банкрути, як і я?

— Щодо мене, то я банкрут, — відповів полковник.

— А щодо мене, то я вже дав вам доказ, — озвався й князь. —Хто, крім банкрута, може кинути свої гроші у вогонь? Цей чин промовляє сам за себе.

— Так, крім банкрута... або ще мільйонера, — підозріливо відказав молодик.

— Ну, годі, сер, — урвав його князь. — Я своє сказав, а я не звик, щоб моїм словам не вірили.

— Банкрути?.. — провадив молодик. — Ви банкрути, як і я? Ви, все життя попускавши собі віжки, докотилися до того, що маєте змогу попустити їх іще тільки в одному? Ви, —молодик говорив усе тихіше й тихіше, — збираєтесь зробити це, вдовольнити останню забаганку? Ви хочете втекти від наслідків свого нерозуму єдиною несхибною й легкою стежкою? Ви хочете вшитися від поліції власного сумління єдиними ще не замкненими дверима?

Раптом молодик урвав мову й силувано засміявся.

— За ваше здоров'я! — вигукнув він, вихиливши свій келих. — І на добраніч вам, мої веселі банкрути!

Він хотів уже підвестись, та полковник Ґеральдін схопив його за плече.

— Ви не довіряєте нам — і даремно, — сказав він. — На всі ваші запитання я відповідаю ствердно. Але я не з полохливих і люблю говорити навпростець. Нам, як і вам, остобісіло життя, і ми наважились померти. Раніше чи пізніше, удвох чи поодинці ми хотіли шукати смерті й ухопити її за барки, коли знайдемо. Та що ми спіткали вас, а ваша потреба нагальніша, то хай це буде сьогодні, негайно, і коли хочете — з усіма трьома. Така злидарська трійця, — вигукнув він, — має ввійти в оселі Плутона* пліч-о-пліч, аби підтримувати одне одного там, серед тіней!

Ґеральдін несхибно вловив манеру й інтонації тієї ролі, яку взяв на себе. Навіть князь спантеличився й поглянув на свого повірника ледь стривожено. А молодик знову густо почервонів, і очі його зблиснули.

— Так, ви ті, кого мені треба! — вигукнув він із аж моторошною веселістю. — Потиснімо ж руки! Згода! (Його рука була холодна й вогка). — Ви ще не знаєте, в чиєму товаристві рушаєте в путь! Ще не знаєте, в яку щасливу для себе мить пригостились моїми тістечками! Я тільки одиничка, але я належу до численного війська! Я знаю таємні двері до царства Смерті. Я з нею запанібрата й можу провести вас у вічність без ніяких церемоній, і відхід цей не буде скандальний.

Князь із полковником напосілися на нього, щоб він нарешті пояснив усе навпростець.

— Ви можете нашкрябати на двох іще вісімдесят фунтів? — спитав молодик.

Ґеральдін про око перелічив гроші у своєму гаманці й відповів ствердно.

— Щасливці! — вигукнув молодик. — Сорок фунтів — це вступний внесок до Клубу самогубців.

— Клубу самогубців? — перепитав князь. — А це що в біса таке?

— А ось послухайте, — відказав молодик. — Наш час — це час вигод, і я вам розкажу про останнє досягнення в цій царині. Ми провадимо справи в різних місцях, і задля цього винайдено залізниці. А залізниці неминуче роз'єднали нас із нашими друзями; отож придумано телеграф, щоб ми могли спілкуватись між собою без загайки і на великій відстані. Навіть у готелях тепер є ліфти, щоб нам не дертися сотнею сходинок нагору. Ну, а життя, як нам відомо, — це тільки сцена, на якій ми можемо корчити з себе дурня, поки ця роля бавить нас. До повного комфорту людям бракувало ще тільки однієї вигоди: пристойного й легкого шляху, щоб зійти з цієї сцени, чорного ходу на волю — або, як я вже сказав, таємних дверей до царства Смерті. І цю вигоду, любі мої однодумці-бунтарі, дає нам Клуб самогубців. Не думайте, що ми з вами оце єдині такі або навіть виняткові в нашому вельми розумному прагненні. Є дуже багато людей, яким надокучила ця вистава, що в ній вони змушені брати участь день у день ціле своє життя і не втікають із кону через одну з двох обставин. Той має родину, для якої його добровільна смерть буде тяжким ударом або ганьбою, коли це діло розкриється; тому бракує відваги, бо його жахає самий момент смерті. Це певною мірою стосується й мене. Я не можу приставити револьвера до скроні й натиснути курок, бо щось дужче за мене сковує мою руку. І хоч життя остило мені, я не маю сили самохіть поквитатися з ним, ступивши назустріч смерті. От для таких, як я, та ще для тих, хто хоче вирватися з пут, уникнувши посмертного скандалу, і засновано Клуб самогубців. Яким чином це сподіялось, яка його історія, чи має він філії в

інших країнах, цього я й сам не знаю. А те, що мені відоме про його статут, я не маю права відкривати вам. Я тільки можу допомогти вам ось чим. Коли вам справді надокучило життя, я сьогодні ж таки проведу вас на збори клубу, і коли не цієї ночі, то в кожному разі ще на цьому тижні вас дуже легко звільнять від цього тягаря. Зараз (він поглянув на годинника) одинадцята; не пізніш як о пів на дванадцяту нам треба піти звідси, отож ви маєте ще півгодини, аби зважити мою пропозицію. Це річ трохи серйозніша, ніж тістечко з кремом, — додав він, усміхнувшись, — і, гадаю, спокусливіша.

— Авжеж серйозніша, — погодився полковник Ґеральдін, — а тому дозвольте мені п'ять хвилин поговорити з моїм приятелем, містером Ґодолом, віч-на-віч.

— Слушно, — погодився молодик, — і я, з вашого дозволу, покину вас на часинку.

— Буду вам дуже вдячний, — відказав полковник.

Як тільки вони з князем лишились наодинці, Флорізель спитав:

— Навіщо ця розмова віч-на-віч, Ґеральдіне? Ви, я бачу, хвилюєтесь, а я спокійнісінький, бо вже наважився побачити, чим воно скінчиться.

— Ваша високосте, — збліднувши, сказав полковник, —дозвольте нагадати вам, що ваше життя важить багато не тільки для ваших друзів, а й для нашого народу. Цей шаленець сказав: "Якщо не сьогодні..." — але уявіть собі, що вже сьогодні з вашою високістю станеться якесь непоправне нещастя, які ж тоді, дозвольте вас запитати, будуть мій розпач і яке горе, яке лихо для великої країни?

— Я хочу побачити, чим воно скінчиться, — промовив князь категоричним тоном, — а ви, полковнику Ґеральдіне, будьте ласкаві не забувати й шанувати власне слово честі, як годиться джентльменові.

Пам'ятайте: ні за яких обставин ви не повинні без мого особливого дозволу на те розкривати моє інкогніто, під яким я тут виступаю. Такий був мій наказ вам, і я про нього нагадую. А тепер, — додав він, — будь ласка, попросіть рахунок.

Полковник Ґеральдін шанобливо вклонився. Та коли він закликав назад молодика, що розносив тістечка, і гукав офіціанта, обличчя в нього було бліде, наче крейда. Князь тримався безтурботно, як і перше, і з великим гумором, смачно переповідав молодому самогубцеві один пале-руаяльський фарс.

Відверто уникаючи благальних поглядів полковника, він заходився старанніше, ніж звичайно, вибирати ще одну сигару. Так, з усіх трьох тільки він ще більш-менш зберігав самовладання.

Оплативши рахунок, князь лишив сторопілому офіціантові решту з банкнота, а тоді всі троє сіли в найманий екіпаж. Невдовзі візник зупинився біля брами досить тьмяно освітленого подвір'я. Там усі вони вийшли.

Коли Ґеральдін розплатився з візником, молодик звернувся до князя Флорізеля з такими словами:

— Містере Ґодол, ви ще маєте змогу вернутися до своїх кайданів. І ви, майоре Гамерсміт, також. Подумайте як слід, перше ніж ступити дальший крок. І коли ваші серця скажуть: "Ні!" — тут наші стежки розійдуться.

— Ведіть нас далі, сер, — відказав князь. — Я не з тих, хто зрікається раз вимовленого слова.

— Ваша холоднокровність тішить мене, — відповів їхній провідник. — Я ще не бачив, щоб хтось тримався так незворушно, а ви ж не перший, кого я привів до цієї брами. Не один з моїх знайомих поперед мене

вирядився туди, куди, як я знав, і мені скоро доведеться вирушати. Але це вже вам нецікаве. Почекайте мене тут хвилинку. Я вернусь, як тільки домовлюся, щоб вас прийняли до клубу.

З цими словами молодик помахав своїм супутникам рукою, зайшов у подвір'я, звернув до одного під'їзду й зник там за дверима.

— З усіх наших витівок, — тихо сказав полковник Ґеральдін, — оця найвідчайдушніша і найнебезпечніша.

— Цілком згоден з вами, — відказав князь.

— Ми ще маємо якусь хвильку, щоб отямитись, — провадив полковник. — Дозвольте мені благати вашу високість скористатися з цієї хвильки й піти геть звідси. Наслідки того, що ви хочете зробити, такі непевні й можуть бути такими тяжкими, що я вважаю за своє право зайти трохи далі, ніж звичайно, в тій вільності поводження, яку ваша високість так поблажливо дозволяє мені наодинці.

— Чи маю я розуміти це так, що полковник Ґеральдін злякався? — спитав його високість, вийнявши з уст сигару й проникливо подивившись в очі полковникові.

— Коли й так, то, звичайно, не за себе, — гордо відповів той. — Щодо цього, ваша високість, можете бути певні.

— А я й був певен, — добродушно, як і перше; сказав князь. — Мені просто не хотілось нагадувати вам про відмінність у наших становищах. Годі, годі, не треба, — додав він, побачивши, що полковник збирається перепрошувати його. —Я вже пробачив вам.

І, зіпершись на поруччя, спокійно пахкав сигарою, аж поки вернувся молодик.

— Ну, як? Прийнято нас? — запитав князь.

— Ідіть за мною, — відповів молодик. — Голова клубу хоче прийняти вас у своєму кабінеті. І дозвольте попередити вас: на всі його запитання треба відповідати відверто. Я поручився за вас. Правила клубу вимагають докладно допитувати всіх, хто вступає до нього, бо найменша нестриманість бодай одного члена призвела б до розвалу всього клубу назавжди.

Князь і Ґеральдін якусь мить іще перемовлялися пошепки. "Я казатиму таке й таке", — сказав один. "А я — таке й таке", — відказав другий, і, постановивши, що кожен удаватиме з себе когось із їхніх спільних знайомих, вони дуже швидко про все домовились і вже були готові йти за своїм провідником до кабінету голови клубу.

Ніяких грізних перешкод їм не довелося переборювати. Надвірні двері не були зачинені, двері до кабінету також стояли навстіж. У тому кабінеті, невеликій кімнаті з дуже високою стелею, молодик ще раз покинув їх.

— Зараз голова вийде до вас, — сказав він, кивнувши, і рушив до дверей.

Крізь широкі двері з кількох стулок, що становили одну зі стін кабінету, пробивалися голоси; час від часу бахкав корок від пляшки шампанського, тоді вибухав регіт — усе це крізь гомін балачок. Єдине, зате дуже високе, вікно дивилось на Темзу й набережну; по розміщенню вогнів князь із полковником здогадалися, що вони десь недалеко від Черинг-Кроського вокзалу. Кабінет був умебльований скупо, чохли на меблях геть витерті. Посеред круглого стола — ручний дзвіночок, по стіні розвішано на кілочках чимало капелюхів та пальт — і все.

— Що це за кишло таке? — промовив Ґеральдін.

— Оце ж я й хочу побачити, — відказав князь. — Якщо вони до того ж іще тримають тут утілених чортів, то мусить бути досить цікаво.

Саме в ту мить двері прочинились якраз настільки, щоб пропустити людину. До кабінету водночас прорвався гучніший гамір і ввійшов грізний голова Клубу самогубців. То був чолов'яга років за п'ятдесят, з широкою розхитаною ходою. Він мав кошлаті бурці, лисину на маківці й тьмяні сірі очі, в яких часом зблискувала іскринка. Губи, що стискали велику сигару, весь час ворушились, тіпались, корчились; він дивився на прибулих проникливо й холодно. Вбраний він був у світлий твідовий костюм, у смугасту сорочку з виложистим коміром і під пахвою тримав невелику конторську книгу.

— Добривечір, — мовив він, зачинивши за собою двері. —Мені сказали, що ви хочете зі мною поговорити.

— Ми, сер, хочемо вступити до Клубу самогубців, — відказав полковник.

Голова перекотив сигару в губах з боку на бік і спитав уривчасто:

— А що це за клуб такий?

— Даруйте, — сказав полковник, — але я гадаю, що саме ви найкраще можете відповісти на це запитання.

— Я? — вигукнув голова. — "Клуб самогубців"? Що ви, що ви! Це якийсь першоквітневий жарт. Я розумію, що як хильнеш трохи більше, то хочеться щось витіяти, і не серджусь, але треба знати міру. Годі вам.

— Називайте свій клуб як хочете, — сказав полковник, —але у вас за оцими дверима є якась компанія, і ми наполягаємо, щоб нас прийняли до неї.

— Сер, ви помилилися, — сухо відказав голова. — Це приватна оселя, і я прошу вас негайно покинути її.

Під час цієї короткої розмови князь спокійно сидів на стільці, та тепер, коли полковник озирнувся на нього, ніби промовляючи: "Ну, ось вам відповідь. Ходім же швидше звідси, ради Бога!" — він вийняв з губів сигару й заговорив:

— Я прийшов сюди на запрошення одного з ваших приятелів. Він напевне повідомив вас, із яким наміром я хочу нав'язати своє товариство вашим гостям. Дозвольте нагадати вам, що люди в моєму становищі не дуже схильні визнавати стрими, а вже й поготів — терпляче вислухувати грубощі. Я звичайно буваю дуже спокійною людиною; але вам, шановний добродію, доведеться або задовольнити оте моє невеличке бажання, про яке ви знаєте, або ж ви гірко пошкодуєте, що взагалі впустили мене до свого кабінету. Голова гучно зареготав.

— Оце по-моєму сказано! — вигукнув він. — Ви таки справжній чоловік. Ви знайшли шлях до мого серця й можете зробити зі мною що захочете. Може, ви, — голова обернувся до Ґеральдіна, — на хвилинку покинете нас самих? Я спочатку залагоджу все з вашим товаришем, бо деякі формальності вступу до нашого клубу вимагають цілковитої конфіденційності.

З цими словами він відчинив двері до якоїсь комірчини й замкнув полковника в ній.

— Я повірив у вас, — сказав він Флорізелеві, як тільки вони лишились удвох, — але чи певні ви за свого приятеля?

— Не настільки, як за себе самого, хоча причини ухвали в нього поважніші, — відповів Флорізель, — але достатньо, щоб привести його сюди не боячись. Він зазнав стільки прикрощів, що цього стало б вилікувати від охоти до життя і найвитривалішу людину. Ось цими

днями йому запропонували піти у відставку з армії, бо він махлював за картярським столом.

— Ну, це, як на мене, поважна причина, — відказав голова клубу. — Принаймні один такий у нас уже є, і я за нього певен. А ви, коли дозволите спитати, теж служили у війську?

— Служив, — відповів князь, — але я був надто ледачий і досить рано покинув службу.

— І яка ж причина того, що вам надокучило життя? — спитав голова клубу.

— Та сама, наскільки можу судити, — відповів князь. —Нездоланні лінощі.

Голова клубу аж скинувся:

— Отуди к бісу! Для цього треба мати якусь поважнішу причину.

— У мене вийшли всі гроші, — пояснив Флорізель. — Це, звичайно, теж велика прикрість. Через неї мої лінощі дійшли до критичної точки.

Голова якусь хвильку перекочував сигару в зубах, уп'явши пильний погляд в очі цьому незвичайному неофітові, але князь витримав цей допитливий погляд з незмінно добродушним спокоєм.

— Якби я не мав такого досвіду, — сказав нарешті голова клубу, — то, мабуть, випровадив би вас геть. Але я знаю людей.

Принаймні знаю настільки, що розумію, як це начебто найлегковажніші мотиви для самогубства частенько можуть обстоюватись найзатятіше. А ще коли я отак уподобаю людину, як оце

вас, сер, то мені важко їй відмовити, я радше відступлюсь від власних правил.

Далі князя й полковника одного по одному піддано тривалому й прискіпливому допитові. Князя наодинці, а Ґеральдіна при князеві, так що голова клубу мав змогу, всіляко випитуючи полковника, стежити й за виразом князевого обличчя. Результат був визнаний задовільним, і голова, записавши деякі подробиці обох історій до своєї книги, дав їм текст присяги, яку вони мали скласти. Більшого ламання волі, більшої покори, ніж вимагалося від них, більш крутих умов, ніж їм нав'язувано, годі було й уявити. В того, хто порушив би таку страшну присягу, навряд чи могла б лишитися бодай крихта честі чи змоги шукати розради в релігії. Флорізель підписав той документ, хоча й здригнувся в душі, а полковник наслідував його з украй пригніченим виглядом. Потім голова клубу прийняв від обох вступні внески і без дальших церемоній завів їх до курильні Клубу самогубців.

Курильня мала таку саму високу стелю, як і той кабінет, звідки вони щойно вийшли, але була багато просторіша і від підлоги до стелі обклеєна шпалерами, що імітували дубову панель. Веселий вогонь у великому каміні та кілька газових ріжків освітлювали товариство, що зібралося там. Разом із князем та його супутником налічувалось вісімнадцять душ. Більшість курили й пили шампанське; панували гарячкові веселощі з раптовими й досить зловісними перервами.

— Тут усі члени клубу? — спитав князь.

— Та більш-менш, — відповів голова. — До речі, — додав він, — якщо маєте гроші, тут заведено ставити шампанське. Воно підтримує добрий настрій, та й для мене з цього є невеликий зиск.

— Гамерсміте, — сказав Флорізель, — про шампанське подбайте, будь ласка, ви.

Тоді почав обходити всіх присутніх. Звичний грати ролю господаря в щонайвищих колах, він зачаровував і скоряв усіх, до кого підходив; у його звертаннях було щось привабливе і владне водночас, а надзвичайна холоднокровність іще дужче вирізняла його в цьому напівбожевільному товаристві. Переходячи від одного до другого, він пильно приглядався й прислухався до всього довкола і дуже скоро дістав загальне уявлення про тих людей, серед яких опинився. Як звичайно в усіляких місцях розваг, тут переважав один тип: люди в розквіті молодості, з усіма зовнішніми ознаками розуму й чулого серця, але дуже небагаті на енергію чи інші якості, що ведуть людину до успіху. Кільком було вже далеко за тридцять, значна частина — не мала ще й двадцяти років. Вони стояли, спираючись на столи або переминаючись із ноги на ногу; то затягувались сигарою раз по раз, то забували про неї, так що вона гасла. Декотрі говорили жваво й доладно, зате в мові інших виливалось тільки нервове напруження, ані складу, ні ладу не було. Як тільки відкорковувано нову пляшку шампанського, веселощі знов розгорялися. Сиділо тільки двоє: один на стільці у віконній ніші, понуривши голову й застромивши руки глибоко в кишені штанів, геть спітнілий, безмовний — справжня руїна душевно й фізично.

Другий сидів на канапі біля самого каміна і привертав увагу разючою несхожістю з усіма іншими. Років йому було, може, десь за сорок, але видавався він на добрих десять років старішим; і Флорізель подумав, що зроду не бачив людини такої бридкої від природи, ані такої спустошеної недугами та вбивчими надмірностями. З нього лишились сама шкіра та кістки, він був напівпаралізований і мав окуляри з такими незвичайно сильними скельцями, що очі його крізь ті скельця здавались величезними й дивно викривленими. Крім князя та голови, він єдиний серед присутніх лишався по-буденному спокійним.

Члени клубу в поводженні не дуже дотримувалися правил пристойності. Одні вихвалялися ганебними вчинками, наслідки яких змусили їх шукати рятунку в смерті; інші — слухали їх без осуду. Панувала ніби мовчазна домовленість відкинути всякі моральні мірки.

Кожен з тих, хто потрапив до цього клубу, немовби вже тішився привілеями мешканця домовини. Вони виголошували тости за упокій душі один одного та знаменитих в історії самогубців. Порівнювали й коментували свої погляди на смерть: одні заявляли, що це тільки темрява й небуття, а інші були сповнені надії на те, що цієї ночі вони злітатимуть увиш до зірок і опиняться серед славних тіней.

— За вічну пам'ять барона Тренка, взірця для самогубців! — вигукував один. — Аби вирватися знов на волю, він утік з маленької в'язничної камери до ще меншої.

— Як на мене, — озвався другий,— то мені б тільки пов'язку на очі та вати у вуха. Але ж у цьому світі не знайдеться такої щільної вати.

Третій гадав, що в їхньому майбутньому стані вони зможуть розгадати таємницю життя; а четвертий признавався, що нізащо в світі не вступив би до цього клубу, якби не був змушений повірити в теорію містера Дарвіна.

— Я не міг стерпіти того, — казав цей оригінальний самогубець, — що я походжу від мавпи.

А взагалі поведінка й балачки членів клубу трохи розчарували князя.

"Як на мене, — подумав він, — то через таку річ не варто стільки марудитися. Коли хтось наважився вбити себе, то хай, ради Бога, робить це як джентльмен. Оця суєтня та гучні слова тут і геть не до речі".

Тим часом полковника Ґеральдіна гризли щонайчорніші страхи; цей клуб і його правила досі лишалися для нього загадкою, і він роззирався по кімнаті, шукаючи поглядом когось такого, хто міг би заспокоїти його. Та ось його погляд упав на паралітика в окулярах із товстими скельцями; побачивши, що той поводиться напрочуд спокійно,

Ґеральдін попросив голову клубу, який то входив, то виходив у якихось справах, познайомити його з добродієм на канапі.

Голова пояснив, що тут у клубі будь-які церемонії зайві, та все ж відрекомендував містера Гамерсміта містерові Мальтусові.

Містер Мальтус подивився на полковника зацікавлено й запросив його сісти праворуч від нього.

— Ви тут новачок, — сказав він, — і хочете з усім обізнатися? Ви прийшли якраз до потрібного джерела. Відколи я вперше прийшов до цього чарівного клубу, минуло вже два роки.

Полковник зітхнув з полегкістю. Якщо містер Мальтус учащає сюди вже два роки, то навряд чи з князем що станеться за один-єдиний вечір. А все ж Ґеральдін здивувався й уже запідозрив якусь містифікацію.

— Як! — вигукнув він. — Два роки? А я думав... та ні, я вже бачу, що мене просто шиють у дурні!

— Аж ніяк, — лагідно відказав містер Мальтус. — Мій випадок особливий. Я, точно кажучи, зовсім не самогубець; я, по суті, почесний член клубу. Я буваю тут навряд чи й раз на місяць. Моє нездоров'я й добрість голови забезпечили мені цей невеликий привілей, за який я до того ж і плачу недешево. А крім того, мені щастить надзвичайно.

— Боюся, що я мушу просити у вас докладніших пояснень, — сказав полковник. — Згадайте, що я ще дуже поверхово знайомий з порядками в клубі.

— Рядовий член, що з'явився сюди, щоб знайти свою смерть, як оце ви, — відповів паралітик, — приходить щовечора, поки йому всміхнеться талан. Коли він не має грошей, то може навіть жити й столу ватись у голови-гадаю, цілком пристойно, в чистоті, хоча, звичайно, й не в

розкошах; це навряд чи можливе, як зважити на мізерність (коли дозволите так висловитись) вступного внеску. А ще й товариство самого голови — це, запевняю вас, неабияка приємність.

— Та невже! — вигукнув Ґеральдін. — А мені він не дуже сподобався.

— Е, просто ви ще не знаєте його, — відказав містер Мальтус. — То великий веселун! А який оповідач! Який цинік! Він знає життя до тонкощів, і, між нами кажучи, другого такого негідника й паскудника в усьому християнському світі нема.

-1 він теж тут постійний член, — спитав полковник, — як оце ви, коли дозволите вас так називати?

— Він справді постійний член, але в зовсім іншому розумінні, ніж я, — відказав містер Мальтус. — Мене поки що вельми ласкаво щадять, але врешті я муситиму піти тою ж стежкою, що й усі. А він ніколи не бере участі в грі. Він тасує карти, роздає їх і виконує всі доконечні приготування. Цей чоловік, містере Гамерсміт, — сама втілена винахідливість. Уже три роки він провадить у Лондоні свою корисну і, я сказав би, мистецьку справу, — і ні разу навіть тіні підозри ні в кого не виникло. Сам я гадаю, що він справжній геній. Ви, напевне, пам'ятаєте оту пригоду, що наробила галасу півроку тому, коли якогось чоловіка ненароком отруїли в аптеці? То була одна з його найскромніших, найбуденніших ідей, але, знов же, яка проста! І яка надійна*

— Ви мене приголомшили, — сказав полковник. — Невже той нещасний чоловік був... — він мало не сказав "жертвою", але вчасно похопився й ужив іншого слова: — Членом цього клубу?

В тому ж зблискові думки йому дійшло до свідомості, що сам Мальтус говорить аж ніяк не тоном людини, яка прагне вмерти. І він квапливо додав:

— А втім, розумію: я ще темний. Ви сказали, що він тасує й роздає. Але поясніть, будь ласка, навіщо? До того ж вам, як я бачу, не дуже хочеться помирати, і мушу признатися, що я не розумію, навіщо вам узагалі сюди приходити.

— Це ви слушно сказали, що ви ще темний, — відповів містер Мальтус трохи жвавіше.— Бачите, шановний добродію, цей клуб — храм сп'яніння. Якби моє здоров'я могло витримувати таке збудження частіше, то, будьте певні, я й приходив би сюди частіше. Я мушу мобілізувати все своє почуття обов'язку, прищеплене тривалим нездоров'ям і додержуванням суворого режиму, щоб утриматись від надмірностей у цій, можна сказати, останній моїй насолоді. А насолоди я перепробував усі, добродію, — провадив він, поклавши руку на плече Ґеральдінові, — всі без винятку — і можу запевнити вас словом честі, що нема серед них жодної не перехваленої безсоромно й брехливо. Люди шаліють через кохання. Так ось, я не вірю, що кохання-це сильна пристрасть. Ось страх — це справді сильна пристрасть, і треба шаліти зі страху, коли ви хочете зазнати найгострішої втіхи в житті. Заздріть мені — заздріть мені, добродію, — захихотів він, — бо я боягуз!

Геральдін насилу стримався, щоб не відсахнутися з огидою від цього мерзенного слизняка; але він таки опанував себе й почав розпитувати далі:

— А як же ви, сер, так уміло затягуєте цю насолоду? І в чому тут елемент випадковості?

-Треба розповісти вам, як вибирають жертву для кожного вечора, — відказав містер Мальтус, — і не тільки жертву, а й ще одного члена, який має стати знаряддям у руках клубу і найвищим жерцем Смерті для цієї нагоди.

— Господи! — вигукнув полковник. — То вони вбивають один одного?

— Таким способом усувається необхідність самогубства, — кивнув головою Мальтус.

— Сили небесні! — заволав полковник. —1 це кожен з нас... і ви... і я... і сам... тобто я хочу сказати-мій приятель... кожен з нас може бути цього вечора обраний на вбивцю свого ближнього і Його безсмертної душі? Невже таке можливе серед людей, народжених жінками? О, яка ганьба! Яка несвітська ганьба!

Пойнятий жахом і відразою, він трохи не схопився на ноги, та раптом зустрівся очима з князем. Той, насуплений, пильно й сердито дивився на нього через усю кімнату. І до полковника вмить вернулося самовладання.

— Та врешті, — додав він, — чом би й ні? А оскільки ви кажете, ніби це гра цікава, тож попливемо, куди вітер віє, —я вступаю до клубу!

Містера Мальтуса надзвичайно потішили полковникові подив і відраза. Він пишався своєю зіпсутістю, і йому приємно було бачити, як інша людина піддається шляхетному порухові, тоді як він сам у своїй остаточній розтлінності почуває себе вищим за такі емоції.

— Тепер ви, після першої миттєвої розгубленості, вже спроможні оцінити всі принади нашого товариства, — сказав він. — Ви вже бачите, що воно сполучає в собі хвилювання картярського стола, дуелі й римського цирку. Погани вміли жити, і я щиро подивляю витонченість їхнього розуму; але досягти оцієї крайності, оцієї квінтесенції, оцього абсолюту гостроти судилося тільки християнській країні. Ви зрозумієте, які прісні стають усі інші насолоди для людини, що скуштувала цієї єдиної. Та гра, в яку ми граємо, — провадив він, — надзвичайно проста. Повна колода... але я розумію, що ви волієте побачити все в натурі. Будьте ласкаві, подайте мені руку. Адже я, на жаль, паралізований.

І справді, саме коли містер Мальтус починав свою розповідь, розчинилися ще одні стулчасті двері, і весь клуб досить поквапно кинувсь переходити до суміжної кімнати. Вона була цілком подібна до курильні, тільки обставлена трохи інакше. Середину займав довгий, покритий зеленим сукном стіл, за яким сидів голова клубу й вельми старанно тасував колоду карт. Навіть спираючись на ціпок та полковникову руку, містер Мальтус пересувався з таким зусиллям, що всі вже повсідалися, поки ці двоє, а з ними й князь, що дожидав їх, теж увійшли до кімнати; і тому вони троє сіли один поряд одного за найдальший кінець столу.

— Це повна колода — з п'ятдесяти двох карт, — шепнув містер Мальтус. — Пильнуйте винового туза, що є знаком смерті, і жирового, що визначає виконавця на цей вечір. О, щаслива, щаслива молодь! — додав він. — Ви маєте здорові очі й можете стежити за грою. Гай-гай! Я не можу через увесь стіл відрізнити туза від двійки.

І заходився чіпляти на носа другу пару окулярів.

— Я ж хочу бодай за виразом облич стежити, —пояснив він.

Полковник хутенько переказав князеві все, що дізнався від почесного члена, і про той жахливий вибір, що лежав перед ними. Князь відчув смертельний холод, серце йому стислося; він насилу ковтнув слину й поглянув на боки, наче приголомшений.

— Один сміливий ривок, — шепнув йому полковник, — і ми ще можемо вирватись.

Ці слова вернули князеві самовладання.

— Тихо! — сказав він. — Треба грати, як джентльмени, при будь-якій ставці, хоч би якій великій.

І озирнувся довкола себе, вже знову незворушний зовні, хоч його серце важко гупало, а в грудях відчувався неприємний жар. Усі члени клубу сиділи дуже тихо й насторожено; всі були бліді, але найблідіший — містер Мальтус. У того аж очі вирячились і голова мимовільно сіпалася вперед-назад. Руки раз по раз піднімалися до уст, то одна, то друга — і затискали тремтячі землисті губи. Ясно було, що почесний член тішився своїм членством на вельми тяжких умовах.

— Увага, панове! — оголосив голова.

І почав неквапно роздавати карти круг столу, зліва направо, зупиняючись, поки той, хто одержав карту, відкриє м. Майже кожен трохи вагався це робити; а часом видно було, як гравцеві пальці кілька разів пробують і не можуть ухопити гладенького картонного прямокутничка. Князева черга помалу наближалась, і він відчував, як у ньому наростає хвилювання й уже забиває йому дух. Але він мав у натурі чимало від азартного гравця, тому майже з подивом відзначив, що в цих почуттях є і якась насолода. Йому припала жирова дев'ятка; винову трійку здано Ґеральдінові; а містерові Мальтусові дісталась чирвова краля, і він мимохіть аж схлипнув із полегкості. Майже зразу по ньому той молодик, що привів їх сюди, одержав жирового туза й заціпенів з жаху, неспроможний випустити карту з рук: адже він прийшов сюди, щоб його вбили, а не щоб убити когось, і великодушний князь так перейнявся співчуттям до нього, що майже забув про небезпеку, яка нависла над ним самим та його супутником.

Ось уже всі одержали по карті, а смертельна ще не випала нікому. Гравці аж дух затамували, тільки час від часу хапали ротом повітря. Князь одержав ще одну жирову карту, Ґеральдін — дзвінкову, та коли висвітив свою карту містер Мальтус, із його уст вирвався жахливий звук, наче там щось зламалося. Він підхопився зі стільця і знову сів, наче зовсім не паралізований. Карта була — виновий туз. Почесний член надто часто шукав насолоди у своїх страхах.

Розмова урвалась майже зразу. Скуті пози гравців розслабилися, вони почали підводитися з-за столу та по двоє — по троє вертатись до курильні. І олова підняв руки, потягся й позіхнув, ніби людина, що скінчила свої денні труди. Тільки містер Мальтус усе сидів на місці, зіперши голову на руки, а руки на стіл, п'яний і нерухомий — зовсім прибита людина.

Князь і Ґеральдін відразу подалися геть. У холодному нічному повітрі їхній жах перед тим, чому вони стали свідками, ще посилився.

— Лихо! — вигукнув князь. — Скувати себе присягою в такому ділі! Дозволити оцю гуртову торгівлю смертю, щоб вона відбувалася безкарно, та ще й із зиском! Якби я міг зректися своєї обіцянки!

— Для вашої високості це неможлива річ, — відказав полковник, — бо ваша честь — це честь Богемії. Але я маю право — і навіть повинен! — зректися своєї.

— Ґеральдіне, — сказав князь, — коли ваша честь зазнає урази в котрійсь із тих пригод, що в них ви супроводите мене, я не тільки не пробачу вам, але не пробачу цього й собі. І це, гадаю, для вас куди дошкульніше.

— Слухаюсь наказів вашої високості, — відказав полковник. — Ми покинемо це прокляте місце?

— Так, — сказав князь. — Ради Бога, знайдіть візника, хай я хоч уві сні забуду ганьбу цієї ночі.

Одначе треба зазначити, що він старанно прочитав назву садиби, перше ніж поїхати.

Уранці, як тільки князь заворушився в ліжку, полковник Ґеральдін приніс йому свіжу газету з таким підкресленим повідомленням:

"Сумна пригода. Цієї ночі, близько другої години, містер Бартолом'ю Мальтус, що мешкав на Чепстовському майдані, 16, у Вестборн-Ґрові, вертаючи додому з вечірки в одного знайомого, впав через горішній парапет на Трафальгарському майдані, зламавши руку та ногу і розбивши голову. Смерть настала ту ж мить. Містер Мальтус, якого супроводив знайомий, саме дожидав візника, коли сталося нещастя. Оскільки Мальтус був паралітик, гадають, що й ця пригода спричинена новим нападом хвороби. Бідолаха був добре відомий у вельми поважних колах, і за ним глибоко шкодуватимуть багато людей".

— Коли чия душа й пішла просто до пекла, — урочисто мовив Ґеральдін, — то це якраз душа цього паралітика.

Князь сховав обличчя в долоні й мовчав.

— Я майже радий знати, що його нема живого, — провадив полковник. — Але визнаю, що за нашим молодиком із тістечками в мене серце кров'ю обливається.

— Ґеральдіне, — промовив князь, підвівши обличчя, — ще вчора ввечері той сердега був безневинний, як ви і я, але сьогодні на його душі лежить кривавий гріх. Коли я подумаю про того голову клубу, в мені закипає гнів. Я ще не знаю, як це зробити, але Богом присягаюсь — я спопаду того негідника у свої руки. Яким досвідом, якою наукою стала мені ця картярська гра!

— В яку ми більш не гратимемо, — докинув полковник. Князь не відповідав так довго, що Ґеральдін занепокоївся.

— Невже ви хочете піти туди ще! — сказав він. — Ви вже й так забагато витерпіли й побачили забагато страхіть. Ваше високе становище не дозволяє вам ще раз іти на такий ризик.

— У тому, що ви кажете, багато правди, — відповів князь Флорізель, — і я сам зовсім не радий своїй рішучості. Та шкода! І в шатах наймогутнішого владаря ходить усього-на-всього людина. Я ніколи не відчував своєї слабкості так гостро, як оце тепер, Ґеральдіне, але вона дужча за мене. Чи може в мене вмерти інтерес до долі того нещасливого молодика, що вечеряв з нами кілька годин тому? Чи можу я полишити голові клубу й далі творити свої злочинні діла тишком-нишком? Чи можу я, встрявши в таку цікавущу пригоду, не довести її до кінця? Ні, Ґеральдіне: ви вимагаєте від князя більшого, ніж те, на що спроможна людина. Сьогодні ввечері ми ще раз засядемо за стіл у Клубі самогубців.

Полковник Ґеральдін упав навколішки й вигукнув:

— Візьміть моє життя, ваша високосте! Воно належить вам, розпорядіться ним як хочете! Але не вимагайте, щоб я підтримував вас у такому страхітливо ризикованому ділі.

— Полковнику Ґеральдіне, — відказав князь з відтінком зверхності в тоні, — ваше життя належить тільки вам самому. Мені від вас потрібен лише послух; а коли цей послух із нехіттю, то я й цього не хочу. Додам тільки одне слово: вашої надокучливої турботи в цій справі з мене вже досить.

Шталмейстер зразу отямився.

— Ваша високосте, — сказав він, — може, ви відпустите мене сьогодні до вечора? Як людина честі, я не наважусь увійти вдруге до того жахливого дому, не залагодивши спершу всіх своїх справ. І більше, обіцяю вам, ваша високість не почує жодного слова заперечення з уст свого найвідданішого і найбільш вдячного слуги.

— Любий мій Ґеральдіне, — відказав князь, — я завжди шкодую, коли ви змушуєте мене нагадувати вам про мій ранг. Надаю день у ваше

розпорядження, але до одинадцятої вечора щоб були тут, так само замасковані.

Цього, другого, вечора в клубі не було так людно. Коли Ґеральдін із князем з'явились, вони застали в курильні душ шість. Його високість відвів голову клубу набік і тепло поздоровив його із завершенням справи містера Мальтуса.

— Мені завжди приємно зустрічати здібних людей, — сказав він, — а ви, я бачу, безперечно такий. Ваша робота має дуже делікатний характер, але я бачу, що ви саме спроможні провадити її з успіхом і без розголосу.

Голова був трохи приголомшений цими компліментами з уст такого сповненого гідності чоловіка, як його високість. Він сприйняв ці слова мало не принижено.

— Сердега Мальті! — докинув він. — Я насилу уявляю собі клуб без нього. Більшість моїх членів — юнаки, сер, юнаки з поетичною душею, не дуже підходяще товариство для мене. Не те щоб Мальті був зовсім чужий поезії, але його поезія була ясна мені.

— Мені дуже зрозуміло, чому ви почували таку приязнь до містера Мальтуса, — відказав князь. — Він і мені впав у вічі як людина вельми своєрідна.

Вчорашній молодик із тістечками теж був у кімнаті, тяжко пригнічений і мовчазний. Недавні знайомці марно силкувались розговорити його.

— Ох, як я шкодую, — вигукнув він, — що затяг вас до цього мерзенного кубла! Втікайте, поки ваші руки чисті. Коли б ви почули, як кричав той старий, падаючи, і як гримнули його кістки на брук!

Побажайте, коли ще маєте трохи жалості до такого негідника, щоб цього вечора мені випав виновий туз!

З часом прийшло ще кілька членів клубу, та однаково, коли сідали за картярський стіл, усіх було не більше тринадцяти. Князь знову відчував крізь тривогу якесь приємне збудження, правда, його здивувало те, що Ґеральдін виявляє куди більше самовладання, ніж напередодні.

"Дивне діло, — подумав князь, — що заповіт, чи то складений, чи то скасований, має такий вплив на настрій молодої людини".

— Увага, панове! — сказав голова і заходився здавати карти. Тричі колода обійшла стіл, а жодна з лиховісних карт іще

не вийшла з його рук. Коли він почав здавати по четвертому разу, всі вже сиділи як на приску. Карт-бо лишилось на одне коло. Князь, що сидів другим ліворуч банківника, мав одержати передостанню карту: адже в клубі здавали справа наліво. Третій гравець висвітив чорного туза —туз був жировий. Дальшому дісталась дзвінка, ще дальшому — чирва, і так далі, а виновий туз усе не виходив. І нарешті Ґеральдін, що сидів ліворуч від князя, перевернув свою карту; то був туз, але чирвовий.

Коли князь Флорізель побачив свою долю на столі перед собою, серце його затнулось. Він був відважний чоловік, але обличчя його залив піт. Лишалось рівно п'ятдесят шансів зі ста, що він уже приречений. Він перевернув карту і побачив винового туза. В мозку його щось гучно заревло, і стіл поплив у нього перед очима. Він почув, що гравець праворуч нього вибухнув конвульсивним сміхом, у якому бриніли й веселощі, і розчарування; побачив, як усе товариство швидко розходилося, але голова його була повна інших думок. Він збагнув, яка нерозумна, яка злочинна була його поведінка. В розквіті віку, при чудовому здоров'ї, бувши спадкоємцем трону, він програв у карти своє майбутнє — своє і трудящої, відданої йому країни. "Боже! — вигукнув

він. — Прости мені, Боже!" Тоді збентеження й розгубленість відлетіли, і до нього за одну мить вернулося самовладання. Він здивовано побачив, що Ґеральдіна нема в кімнаті. Коло картярського столу лишились тільки приділений йому долею вбивця, який про щось радився з головою, і той молодик, що розносив тістечка. Тихо підійшовши до князя, він шепнув йому на вухо:

— Якби я мав мільйон, то віддав би його, аби лиш вам пощастило.

Коли молодик пішов, його високість не міг утриматись від думки, що сам він продав би свій шанс за куди скромнішу суму.

Нарада пошепки скінчилась. Власник жирового туза вийшов за двері з порозумілою міною, а голова клубу, підійшовши до нещасливого князя, простяг йому руку.

— Мені було дуже приємно познайомитися з вами, сер, —сказав він, — і не менш приємно було зробити вам цю невеличку послугу. У кожному разі, ви можете не нарікати на затримку. Другого ж таки вечора — оце то щастя!

Князь марно силкувався щось сказати на відповідь: у роті йому висохло, язик неначе паралізувало.

— Вам, здається, трохи недобре? — спитав голова ніби зі співчутливою ноткою. — Так буває з більшістю. Хочете ковток бренді?

Князь ствердно кивнув, і голова вмить налив у келих трохи напою.

— Сердешний старий Мальті! — вигукнув голова, коли князь перехилив келих. — Він випив мало не пінту, та щось воно йому не дуже помогло!

— Ну, на мене ці ліки впливають дужче, — запевнив князь, добре-таки збадьорившись. — Як самі бачите, я вже знову став самим собою. Отож дозвольте спитати, які будуть ваші вказівки мені?

— Ідіть Стрендом у напрямі Сіті по лівому хіднику, поки не зустрінете того добродія, котрий щойно вийшов. Він скаже вам, що робити далі, й будьте ласкаві слухатись його, на цю ніч до нього переходить уся влада в клубі. А тепер, —докінчив голова, — дозвольте побажати вам приємної прогулянки.

Флорізель досить незграбно відповів на це побажання й попрощався. Перейшов курильню, де решта гравців іще пила шампанське, частину якого він замовив і оплатив; і він сам здивувався, коли почав подумки клясти їх. У кабінеті він надів пальто й капелюха, в кутку розшукав серед півдесятка інших свою парасольку. Буденність усіх цих дій і думка, що він виконує їх востаннє в житті, змусили його невтримно зареготати, і той сміх різонув вуха йому самому. Виходити з кабінету не хотілось, і він повернувся обличчям до вікна. Вогні ліхтарів і темрява отямили його.

"Годі, годі, треба ж бути чоловіком, — подумав він, — і вирватися з цієї пастки".

А на розі Бокс-Корту на князя Флорізеля накинулись якісь троє і безцеремонно втягли його в екіпаж, що зразу ж помчав геть. В екіпажі вже сидів хтось.

— Ваша високість пробачить мою ревність? — спитав добре знайомий голос.

У князя вмить відпав від душі камінь, і він кинувся обнімати полковника.

— Як же мені віддячити вам? — вигукнув він. —1 як ви це все влаштували?

Хоча він ще так недавно був наважився пройти призначений долею шлях, але з незмірною радістю піддався дружньому насильству, що вернуло його ще раз до життя й надії.

— Ви можете достатньо віддячити мені тим, — відповів полковник, — що надалі уникатимете таких небезпек. Що ж до вашого другого запитання, то все було влаштоване якнайпростіше. Я сьогодні домовився з одним знаменитим детективом. Він пообіцяв зберегти таємницю — за добру плату, звісно. Виконавцями були переважно ваші власні слуги. Будинок у Бокс-Корті оточили звечора, а карета — це одна з ваших — чекала на вас десь із годину.

— А той негідник, що мав замордувати мене, — що з ним? — поцікавився князь.

— Його схопили, як тільки він вийшов із клубу, — відповів полковник, — і тепер він чекає вашого присуду в палаці, а незабаром до нього приєднаються і його спільники.

— Ґеральдіне, — сказав князь, — ви врятували мене всупереч прямим моїм указівкам — і добре зробили. Я не тільки завдячую вам життя, я дістав ще й добру науку; і я був би негідний свого високого рангу, якби виявився невдячним перед своїм учителем. Виберіть же самі, чим я маю віддячити вам.

Настала пауза; карета швидко котилася вулицями, а обидва пасажири її сиділи заглиблені у власні думки. Нарешті ту мовчанку порушив полковник Ґеральдін.

— Ваша високість, — сказав він, — цього разу має досить численний загін полонених. Серед них є принаймні один злочинець, якому треба

визначити кару. Наші присяги боронять нам будь-яке звертання до закону. Та й про збереження таємниці треба думати, якби навіть присяги були скасовані. Можу я спитати, які наміри у вашої високості?

— Я вирішив, — відповів Флорізель, — що голова клубу має право полягти у двобої. Лишається тільки вибрати супротивника для нього.

— Ваша високість дозволили мені самому визначити свою винагороду, — сказав полковник. — Чи дозволите мені просити цієї честі для свого брата? Це дуже почесне доручення, але я смію запевнити вашу високість, що хлопець виправдає таку честь.

— Ви просите в мене страшної віддяки, — сказав князь, —але я не можу відмовити вам ні в чому.

Полковник палко поцілував його в руку, і в цю ж хвилину карета вкотилась у браму розкішної резиденції князя.

Через годину Флорізель у парадному уборі, при всіх богемських орденах прийняв членів Клубу самогубців.

— Нерозумні й зіпсуті люди, — сказав він, — ті з вас, кого загнав у цю безвихідь брак грошей, дістануть роботу і платню від моїх службовців. Ті, кого мучить почуття провини, хай звертаються до вищого й великодушнішого, ніж я, володаря. Я жалію вас, усіх вас глибше, ніж ви можете уявити. Завтра кожен із вас розповість мені свою історію; і що відвертіші ви будете, то легше мені буде направити ваші нещастя. Щодо вас, — додав він, обернувшись до голови клубу, — то таку видатну людину, як ви, я можу тільки образити, пропонуючи їй допомогу, зате в мене є для вас непогана розвага. Оце, — він поклав руку на плече меншого брата полковника Ґеральдіна, — один з моїх службовців, який хоче трохи помандрувати по Європі. І я прошу у вас такої ласки, щоб ви супроводили його в подорожі. Ви добре стріляєте з пістолета? — спитав він уже іншим тоном. — Бо вам може придатись

таке вміння. Коли двоє чоловіків вирушають у подорож разом, їм треба бути готовими до всього. Дозвольте мені додати, що, коли ви дорогою десь загубите молодого пана Ґеральдіна, у мене завжди знайдеться якийсь інший придворний, що буде вам до послуг. А про мене, пане голово, знають, що я бачу дуже далеко, і куди сягає мій зір, туди сягне й рука.

Цими словами, вимовленими вельми суворо, князь закінчив свою промову.

Уранці членів клубу належно забезпечили з князівських щедрот, а голову клубу вирядили в подорож під наглядом містера Ґеральдіна та двох відданих і метких слуг, добре навчених у князевому домі. Князь цим іще не задовольнився: за будинком у Бокс-Корті поставили наглядати таємних агентів, і всі листи, які надходили до Клубу самогубців чи його службовців, та всіх, хто туди з'являвся, він перевіряв особисто.

На цьому, каже мій арабський автор, кінчається історія молодика з тістечками. Тепер він добропорядний домовласник на Віґмор-стрит, поблизу майдану Кевендіш. Номера будинку, з цілком зрозумілих причин, я не називаю. А ті, кого цікавлять дальші пригоди князя Флорізеля та голови Клубу самогубців, хай прочитають "Історію про лікаря й дорожню скриню".

Історія про лікаря й дорожню скриню

Містер Сайлес К.Скадемор був молодий американець, простий і скромний, і це тим більше промовляло на його користь, що він приїхав з Нової Англії— частини Нового Світу, не вельми уславленої цими якостями. Хоча він був незмірно багатий, проте вів рахунок усіх своїх видатків у невеличкому записничку і волів вивчати принади Парижа з сьомого поверху так званого пансіону в Латинському кварталі. В його ощадливості була велика частка простої звички; а доброчесність, що

дуже вирізняла його з-поміж його товариства, мала джерелом переважно несміливість, властиву молодим літам.

У сусідній з його помешканням кімнаті жила одна дама, дуже принадна собою й дуже вишукано вбрана. Спочатку, тільки-но приїхавши, він думав, що це якась графиня. З часом він довідався, що її знають під ім'ям мадам Зефірина і що суспільне становище її, хай там яке воно було, титулованій особі не пасувало б. Мадам Зефірина — можливо, в надії причарувати молодого американця — часто зустрічала його на сходах із чемним уклоном, словом вітання та потупленим поглядом чорних очей і зникала за дверима, зашелестівши шовком і ледь відкривши прегарну ніжку. Але всі ці аванси аж ніяк не підбадьорювали містера Скадемора, а навпаки, топили його в глибинах пригніченості і сором'язності. Вона кілька разів заходила до нього попросити сірників або вибачитися за уявні бешкети її пуделя. Але уста юнака бували замкнені в присутності такого вищого створіння, він ураз забував французьку мову і міг тільки кліпати очима та затинатись, аж поки вона піде. Проте така обмеженість їхніх взаємин не перешкоджала йому кидати вельми хвальковиті натяки, коли він опинявся серед кількох знайомих-чоловіків.

Кімнату по другий бік від американцевої — в пансіоні було по три кімнати на поверсі — займав старий лікар-англієць з досить сумнівною репутацією. Доктор Ноел — так його звали — був змушений покинути Лондон, де тішився широкою, і то чимраз ширшою практикою. Натякали навіть, що ініціаторкою цієї переміни місця його дій була поліція. В кожному разі цей чоловік, що давніше був помітною постаттю, тепер жив у Латинському кварталі дуже скромно й самотньо і багато часу віддавав науковим студіям. Містер Скадемор познайомився з ним, і час від часу вони вдвох споживали скромний обід у ресторації навпроти.

Сайлес К.Скадемор мав чимало дрібних вад, більш-менш невинних, і вихованість не заважала йому віддаватися цим вадам багатьма досить сумнівними способами. Головною серед тих вад була цікавість. Він був природжений пліткар; і життя, а надто ті його боки, в яких він не мав

живого досвіду, цікавило його невтримно. Він мав звичку настирливо, невідчепно допитуватися про все і в тих розпитах бував часом настільки ж нескромний, наскільки й упертий. Коли хтось просив його занести на пошту листа, він зважував його на руці, перевертав і так, і сяк, уважно перечитував адресу. І коли він знайшов шпаринку між своєю кімнатою та помешканням мадам Зефірний, то, замість заткнути її, ще розширив, підрівняв і користався нею, підглядаючи, що робить сусідка.

Що більше він віддавався тій цікавості, то більш вона зростала, і от якось під кінець березня він ще трохи розширив ту шпаринку — так, щоб мати змогу бачити й інший куток кімнати. Того вечора, коли він, як звичайно, зібрався спостерігати за діями мадам Зефірини, виявилося, що шпарку якимось дивним чином затулено з другого боку. Спочатку він здивувався, потім ще дужче збентежився, коли шпарка раптом відтулилась і до його вух долетіло дрібне хихотіння. Видно, з того боку біля шпарки трохи осипався тиньк і виказав таємницю його прозурки, і тепер сусідка віддячує йому за підглядання тим самим. Містера Скадемора охопила страшенна досада. Він немилосердно кляв мадам Зефірину. Він лаяв навіть себе самого, та коли другого дня пересвідчився, що вона не зробила нічого, аби перешкодити його улюбленій розвазі, то став і далі користати з її недбальства та вдовольняти власну пусту цікавість.

Другого дня в мадам Зефірини довгенько просидів якийсь чолов'яга років за п'ятдесят, високий, з розхитаними рухами; Сайлес бачив його вперше. Твідовий костюм, кольорова сорочка, а надто кошлаті бурці виказували в ньому англійця, а тьмяний погляд сірих очей сповнював Сайлеса холодом. Розмовляючи пошепки з господинею, він весь час ворушив губами та кривив їх на всякі лади. Не раз молодому новоанглійцеві здавалось, ніби чолов'яга й господиня показують рукою на його кімнату, та єдине, що він уловив з певністю, прислухаючись і придивляючись якнайпильніше, були слова англійця, вимовлені трохи голосніш, ніби у відповідь на якесь заперечення чи вияв нехоті.

— Я вивчив його смак до дрібничок, і я вам ще й ще раз кажу, що ви єдина жінка такого ґатунку, яка годиться для цієї ролі.

У відповідь мадам Зефірина зітхнула і жестом виявила послух, ніби людина, що скоряється абсолютній владі.

По обіді того дня прозурку остаточно затулено, бо з другого боку до стіни присунули одежну шафу; Сайлес іще нарікав на цю прикрість, винуватячи в ній англійця, що на злість йому підказав таке, коли консьєржка принесла йому листа, написаного жіночою рукою. Лист був написаний по-французькому, не дуже грамотно, не мав підпису і вельми спокусливими словами запрошував американця на одинадцяту годину того вечора прийти в таке й таке місце "Бальних зал Бульє". В серці юнака цікавість довго боролася з несміливістю — то він почував себе наскрізь доброчесним, то наскрізь палким і відчайдушним. Але врешті задовго до десятої години містер Сайлес К. Скадемор з'явився в бездоганному вбранні до дверей "Бальних зал Бульє" і купив квиток із почуттям відчайдушного зухвальства, не позбавленим приємності.

Був саме час карнавалу, і "Бальні зали" були повні люду й аж гули від гамору. Яскраве освітлення та галаслива юрба спочатку збентежили нашого юного пригодника, але потім ударили йому в голову, ніби хмелем, і він відчув більшу, ніж звичайно, сміливість. Він готовий був зітнутись віч-на-віч із самим чортом і походжав по танцювальній залі з міною справжнього гультяя. Виступаючи отаким павичем, він раптом завважив мадам Зефірину й англійця, які про щось розмовляли за однією колоною. У ньому зразу ж прокинувся котячий інстинкт підслухування. Він почав помаленьку пробиратись до тих двох іззаду і врешті підкрався так близько, що зміг чути їхню розмову:

— Ото він, — казав англієць, — онде, з довгими білявими кучерями — розмовляє з дамою в зеленому.

Сайлес розгледів дуже вродливого юнака невисокого зросту, що очевидно був предметом цієї розмови.

— Гаразд, — відказала мадам Зефірина. — Я зроблю все, що в моїй спромозі. Але не забувайте, що й найкращі з нас у такому ділі можуть сплохувати.

— Годі! — спинив її співрозмовник. — Я відповідаю за результат. Хіба ж я не вибрав вас аж із тридцятьох? Ідіть, та остерігайтеся князя. Я не розумію, яка це чортяча випадковість привела його сьогодні сюди. Немовби в Парижі не могло знайтись десятка бальних закладів, більш вартих його уваги, ніж оце збіговисько студентів та продавчинь! Он гляньте, розсівся, наче імператор на троні, а не якийсь там князь у подорожі.

Сайлесові знову пощастило. Він побачив чоловіка досить огрядної статури, напрочуд вродливого, з великою гідністю та вишуканістю в поводженні, що сидів за столом з іншим красенем, на кілька років молодшим; цей звертався до першого з глибокою шанобою. Ім'я князя приємно полоскотало республіканські вуха Сайлеса, а вигляд тієї особи, до котрої воно було прикладене, заворожив його, як і всіх. Він полишив мадам Зефірину та її англійця на самих себе і, пробираючись у товкотнечі, наблизився до того столика, що його вшанували своїм вибором князь та його повірник.

— Я вам кажу, Ґеральдіне, — саме промовляв князь, — що вся ця затія — безумство. Ви самі (і я радий це нагадати) обрали свого брата для такої небезпечної місії, і ваш обов'язок — наглядати за його діями. Йому дозволили загаятись на стільки днів у Парижі; саме вже це було необачністю, коли зважити на натуру людини, з якою він має справу. Але тепер, за сорок вісім годин після від'їзду й за два-три дні до вирішальної проби, чи це підходяще місце, де йому проводити час, я вас питаю? Йому слід бути в тирі, вправлятися, багато спати й помірно прогулюватись пішки; сидіти на суворій дієті, без білого вина й коньяку.

Невже він, шалапут, гадає, що ми розігруємо комедію? Ні, це вкрай поважна справа, Ґеральдіне.

— Я знаю його аж надто добре, щоб не втручатись у його дії, — відказав Ґеральдін, — і досить добре, аби не тривожитись. Він обачніший, ніж здається вам, і вдачу має непохитну. Якби йшлося про жінку, я б так упевнено не говорив, але голову клубу я припоручив йому та двом слугам, не вагавшись і миті.

— Радий почути це від вас, — сказав князь, — але моя душа не на місці. Ті слуги — дуже добре натреновані слідці, і все ж той нелюд уже тричі спромігся вислизнути з-під їхнього нагляду й провести по кілька годин невідомо де, влаштовуючи якісь свої таємні і, вельми ймовірно, небезпечні справи. Слідець-аматор міг би згубити його з очей випадково, та коли збито зі сліду Рудольфа й Джерома, це зроблено умисне, і то людиною, яка мала дуже поважні причини для цього й надзвичайну спритність.

— Гадаю, що цю справу я можу вирішити з братом сам, —відказав Ґеральдін з ноткою образи в голосі.

— Згода, хай буде так, полковнику, — погодився князь Флорізель. — Можливо, через це ви будете більше схильні вислухати мої поради. Але годі про це. Ота дівчина в жовтому непогано танцює.

І розмова перейшла на банальні теми паризького балу карнавальної пори.

Сайлес згадав, чого прийшов сюди; призначена йому година була вже недалеко. Що більш він задумувався, то менше подобалась йому перспектива зустрічі, а що саме в ту хвилину рух юрби почав підштовхувати його до дверей, він не став опиратись. Та хвиля занесла його в куточок під галереєю, і там у його вуха враз улетів голос мадам

Зефірини. Вона розмовляла по-французькому з тим білявим юнаком, що на нього менш як півгодини тому показав їй чудний англієць.

— Я маю дбати про свою добру славу, — казала вона, — а то б я нічого не послухалася, крім свого серця. Але вам досить сказати портьє отак і отак, і він вас упустить без жодного слова.

— Але навіщо ці балачки про якийсь борг? — заперечив її співрозмовник.

— Господи! — вигукнула вона. — Невже ви думаєте, що я не знаю порядків у нашому пансіоні?

І пройшла повз Сайлеса, палко стискаючи лікоть свого супутника.

Це знов нагадало Сайлесові про одержаний лист.

"Ще десять хвилин, — подумав він, — і я, можливо, гулятиму з такою ж красунею, а може, навіть ще вишуканіше вбраною, — можливо, справжньою леді, титулованою аристократкою".

Потім він згадав орфографію листа, і його настрій підупав.

"Але ж листа, може, писала її покоївка", — втішив він себе.

До одинадцятої години лишалося всього кілька хвилин, і серце його забилося навдивовижу часто й навіть трохи заболіло. Тоді він подумав з полегкістю, що, власне, його ніхто не силує з'являтись на це побачення. Доброчесність і боягузливість об'єдналися в ньому, і він ще раз рушив був до дверей, тепер уже з власної волі, пропихаючись крізь потік люду, що рухався тепер назустріч. Можливо, це повільне пропихання знудило його, а можливо, він просто був у такому настрої, коли людина здатна держатись одного якогось наміру всього кілька хвилин, а потім сахається думкою в інший бік, до іншої мети. Хай там як, а він утретє

повернув назад і не зупинився, поки не знайшов де зачаїтись за кілька кроків від призначеного місця.

Там він так змучився нетерплячкою, що кілька разів починав благати помочі в Бога: Сайлес був вихований у благочесті. Йому вже зовсім не хотілось тієї зустрічі, й ніщо не стримувало його від утечі, крім страху, що це розцінять як поведінку, не гідну чоловіка; але той страх був такий сильний, що поборов усі інші мотиви і хоча не міг спонукати його рушити вперед, одначе не давав і втекти. Нарешті годинник показав десять хвилин на дванадцяту. Молодий Скадемор відчув себе сміливіше, він визирнув із-за стіни й побачив, що на призначеному місці нема нікого. Напевне невідома авторка листа знудилась і пішла. І він осмілів настільки, наскільки доти був боязкий. Йому здавалося, що, прийшовши на місце побачення хай із запізненням, він очиститься від звинувачення в боягузтві. Навіть більше, тепер він, підозрюючи, що його хотіли пошити в дурні, поздоровив себе з тим, що проникливо розгадав це й перехитрував жартунів. Отаке марнолюбство часом живе в юнацькій голові!

Озброєний цими розважаннями, він хоробро вийшов зі свого закутка, та тільки-но ступив крок-другий, як на плече йому лягла чиясь рука. Він обернувся й побачив даму вельми масивної статури й з обличчям досить гордим, але без найменшої суворості в погляді.

— Я бачу, що з вас дуже самовпевнений зальотник,— сказала вона, — бо ви примусили себе чекати. Та я твердо наважилась зустрітися з вами. А коли жінка вже забулась настільки, що сама ступила перший крок, вона давно лишила позаду будь-які міркування дріб'язкової гордині.

Сайлес був приголомшений габаритами й принадами авторки листа й тією навальністю, з якою вона заволоділа ним. Але вона дуже скоро заспокоїла його. Вона поводилась напрочуд приязно й ласкаво, підбивала його на жарти й невтримно сміялась у відповідь. І дуже скоро, з допомогою лестощів та численних чарочок розведеного окропом

бренді, довела його до того, що він не тільки уявив, ніби закохався в неї, а й надзвичайно палко освідчився у своїй пристрасті.

— Ох! — зітхнула дама. — Не знаю, чи не слід мені оплакувати цю хвилину, хоч яку велику втіху мені дали ваші слова. Досі я мусила страждати сама; віднині, бідний мій хлопчику, ми страждатимемо вдвох. Я не господиня самій собі. Я не можу запросити вас до свого дому, бо мене там стережуть ревниві очі. Дайте подумати, — додала вона, —я старша за вас, хоча й настільки слабкіша, і, покладаючись на вашу відвагу та рішучість, мушу використати й своє знання світу для нашої взаємної вигоди. Де ви мешкаєте?

Він сказав, що мешкає в мебльованих кімнатах, і назвав вулицю та число будинку,

Дама неначе замислилась і кілька хвилин напружено думала.

— Вже знаю, — сказала вона нарешті. — Ви будете вірні й слухатиметесь мене, правда ж?

Сайлес палко запевнив її у своїй відданості.

— Ну, тоді завтра, — повела вона далі, звабливо усміхаючись, — зоставайтесь удома весь вечір, і коли до вас зайде хтось із знайомих, випровадьте його чимшвидше під будь-яким приводом, що здасться вам найзручнішим. Двері будинку, мабуть, замикаються о десятій? — спитала вона.

— Об одинадцятій, — відповів Сайлес.

— О чверть на дванадцяту вийдіть із дому, — провадила дама. — Тільки гукніть, щоб вам відімкнули, та глядіть не встрявайте в балачку з портьє, бо це може все зіпсувати. Ідіть прямо на ріг Бульвару край Люксембурзького саду, там я вже чекатиму вас. Я сподіваюся, що ви

точно виконаєте мої вказівки; та пам'ятайте, якщо відхилитесь від них бодай у чомусь, то завдасте тяжких прикрощів жінці, чия єдина провина в тому, що вона побачила й покохала вас.

— Я не бачу сенсу в усіх цих вказівках, — відказав Сайлес.

— О, ви вже починаєте ставитись до мене, як власник! — вигукнула вона, ляснувши його віялом по плечу. — Потерпіть трохи! Це прийде згодом. Жінка спочатку жадає, щоб їй корились, хоча потім вона знаходить утіху в тому, щоб коритися самій. Ради Бога, робіть усе так, як я вас прошу, а ні, то я ні за що не відповідаю. А втім, мені вже здається, — додала вона з виглядом людини, що проникла в якусь складну проблему глибше,-що я придумала кращий спосіб звільнитись від невчасних гостей. Скажіть портьє, щоб нікого до вас не впускав, крім однієї людини, що може прийти того вечора одержати з вас борг. Та говоріть схвильовано, немов ви боїтеся тієї зустрічі, і так, щоб ваші слова звучали для портьє переконливо.

— Я гадаю, ви могли б покластися на те, що я сам зумію позбутись таких гостей, — сказав він трохи ображено.

— Я хочу, щоб ви зробили так, як я кажу, — відказала вона холодно. — Я знаю вас, чоловіків: репутація жінки для вас не варта нічого.

Сайлес почервонів і трохи понурив голову, адже йому хотілось похизуватися своєю перемогою перед знайомими.

— А головне, — провадила дама, — не встрявайте в розмову з портьє, коли виходитимете.

— А чому? — спитав він. — З усіх ваших указівок ця мені здається найменш важливою.

— Ви спочатку сумнівалися в мудрості й деяких інших, а тепер уже бачите, що вони вкрай потрібні, — відповіла дама. — Повірте мені, що й у цій є свій сенс, і свого часу ви це зрозумієте самі. Та й що я маю думати про ваші почуття до мене, коли ви вже в першій нашій розмові не погоджуєтесь на такі дрібнички?

Сайлес почав розсипатися в поясненнях і перепросинах, та враз дама зиркнула на годинник і сплеснула руками, здушено зойкнувши.

— О Боже! — вигукнула вона. — Вже так пізно? Я не можу гаятись і миті. Ох, які ж невільниці з нас, безталанних жінок! Чим лишень я вже не ризикувала ради вас!

Повторивши всі свої вказівки, які вона вміло пересипала пестощами і щонайпалкішими поглядами, дама попрощалася з ним і зникла в натовпі.

Весь наступний день Сайлеса переповнювало почуття своєї значущості. Він уже був певен, що це якась графиня, а коли настав вечір, скрупульозно виконав її вказівки і в призначену годину з'явивсь до Люксембурзького саду. Там не було нікого. Він прождав майже півгодини, заглядаючи в обличчя кожній жінці, що проходила чи стояла там. Він навіть відходив до суміжних перехресть Бульвару і обійшов попід огорожею весь сад, але ніякої прекрасної графині, що кинулась би йому в обійми, не побачив. Нарешті вкрай неохоче рушив додому, до своїх мебльованих кімнат. Дорогою він згадав підслухані слова з розмови між мадам Зефіриною та білявим юнаком і відчув якусь невиразну пригніченість.

"Здається, нашому портьє всі чогось повинні брехати", — подумав він.

Подзвонив, двері відчинились, і портьє в нічній сорочці виніс йому свічку.

— Він уже пішов? — спитав портьє.

— Хто пішов? Про кого це ви? — спитав Сайлес з пересердям, бо його дратувала невдача.

— Я не бачив, як він виходив, — сказав портьє, — але сподіваюся, що ви з ним розплатились. Бо нам тут не потрібні такі пожильці, котрі не можуть сплатити своїх боргів.

— Та про якого дідька ви говорите? — грубо спитав Сайлес. — Я не розумію ні слова, маячня якась.

— Про низенького білявого молодика, що приходив правити з вас борг, — відказав портьє, — ось про кого. А про кого ж іще я міг би питати, коли ви самі наказали впустити до вас тільки його?

— О Господи, так він же не приходив! — вигукнув Сайлес.

— Що я бачив, те бачив, — відказав портьє, випнувши щоку язиком із вельми ущипливою міною.

— Ви блазень і нахаба! — розкричався Сайлес і, лихий сам на себе за те, що не стримався й виставив себе на посміх, а водночас охоплений усілякими страхами, обернувся й побіг сходами нагору.

— То вам не треба свічки? — гукнув портьє навздогін. Але Сайлес тільки піддав ходу й не зупинився, поки не добіг до сьомого помістка й не став перед дверима своєї кімнати. Там він постояв хвильку, аби відсапатись, охоплений лихими передчуттями, майже боячись увійти. З полегкістю усвідомивши, що в кімнаті темно і, скоріш за все, нема нікого, він глибоко зітхнув. Нарешті він удома, в безпеці, і хай це буде остання його відчайдушна пригода. Перша — і остання. Сірники лежали на столику біля-ліжка, і він помацки рушив туди. Враз його страхи знов ожили, і він зрадів, коли, наткнувшись ногою на якусь перешкоду,

упевнився, що то просто стілець. Нарешті він доторкнувся до запони. По розміщенню ледве видного вікна він знав, що стоїть десь у ногах ліжка, і йому лишилось пройти помацки вздовж нього, щоб узяти на столику сірники.

Він опустив руку, але намацав не саме укривало — під тим укривалом було щось схоже формою на людську ногу. Сайлес відсмикнув руку й на мить закам'янів.

"Що це таке? Що це означає?" — майнула думка.

Він пильно прислухався, але не почув людського віддиху. Ще раз, насилу перемігши себе, він простяг палець до того місця, яке допіру торкав; але цього разу відскочив на цілий ярд і застиг, тремтячи з жаху. В його ліжку щось було. Що це, він не знав, але щось там було.

Лише через кілька секунд він зміг зрушити з місця. Потім, проваджений інстинктом, зразу знайшов сірники і, стоячи спиною до ліжка, засвітив свічку. Як тільки зайнявся пломінчик, він повільно обернувся й глянув на те, що так боявся побачити. І, звичайно, найгірший з витворів його уяви справдився. Укривало було старанно натягнене аж на подушку, але воно виказувало обриси людського тіла, що лежало нерухомо. А коли він рвонувся вперед і відгорнув простирадла, то вгледів білявого юнака, якого вже бачив напередодні ввечері в "Бальних залах Бульє". Очі в нього були розплющені й безживні, обличчя розпухле й почорніле, а з ніздрі тяглася тоненька ниточка крові.

Сайлес протягло, тремтячим голосом закричав, упустив свічку й упав навколішки біля ліжка.

Із заціплості, в яку його вкинуло жахливе відкриття, його пробудив довгий, хоча й негучний стук у двері. Поки Сайлес отямився й згадав своє становище, минуло кілька секунд, і коли він кинувся до дверей,

щоб не впустити до кімнати нікого, було вже запізно. Доктор Ноел у високому нічному ковпаку, несучи лампу, що освітлювала його довгобразе біле обличчя, волочачи ноги й цікаво витягуючи шию, ніби якийсь чудний птах, повільно відчинив двері й уже вийшов насеред кімнати.

— Мені здалося, що тут хтось кричав, — почав лікар, — і я, злякавшись, що вам, може, стало недобре, дозволив собі негайно прийти.

У Сайлеса шалено калатало серце, він, спаленілий на виду, намагався заступити ліжко від лікаревих очей, але не міг видобути з себе голосу.

— Ви тут без світла, — провадив лікар, — а ще й не роздяглися, щоб лягти спати. Не відмагайтесь, бо я звик вірити своїм очам, а ваше обличчя виразно промовляє, що вам зараз потрібен друг або лікар — вибирайте самі. Дайте-но я помацаю ваш пульс, бо це часто найпевніший індикатор серця.

Він підійшов до Сайлеса, який усе задкував від нього, і хотів був узяти його за зап'ясток, але напружені нерви молодого американця вже не витримали цього. Гарячково сахнувшись від лікаря, він упав на підлогу і вибухнув риданням.

Як тільки доктор Ноел побачив у ліжку труп, його обличчя спохмурніло. Він кинувся до дверей, зоставлених відчиненими навстіж, квапливо зачинив їх і замкнув на два оберти ключа.

— Вставайте! — гримнув він на Сайлеса. — Знайшли коли ревти! Що ви накоїли? Як цей труп опинився у вашій кімнаті? Та говоріть відверто з людиною, що може вам допомогти. Невже ви гадаєте, що я занапащу вас? Як ви можете подумати, що отой шмат мертвої плоті на вашій подушці здатен хоч трохи змінити ту симпатію, яку ви в мене

викликали? Легковірний юначе, хай з яким жахом сліпа й несправедлива законність дивиться на чиїсь учинки, той, хто любить провинника, любитиме його так само. І навіть якби я побачив, що милий моєму серцю друг прийшов до мене, вибрівши з моря крові, це б нітрохи не змінило моєї приязні. Встаньте, — сказав він. — Добро і зло — це химери. В житті нема нічого, крім фатуму, і хоч би в яку скруту ви потрапили, знайте: поряд вас є людина, що підтримуватиме вас до останку.

Підбадьорений цими словами, Сайлес опанував себе й уривчастим голосом, з допомогою лікаревих розпитів якось спромігся викласти перед ним усі факти. Але розмову між князем і Ґеральдіном він узагалі випустив, бо втямив із її змісту небагато і навіть не здогадувався, що вона якось дотична до його власних знегод.

— О лихо! — вигукнув доктор Ноел. — Або я тяжко помиляюсь, або ви попали в лабети найстрашніших злочинців у всій Європі. Бідний хлопчику, яку пастку наставлено на вашу наївність! У які смертельні небезпеки затягнено вас! Ви можете змалювати того чоловіка, — провадив він, — того англійця, що ви його двічі бачили і що є, як я підозрюю, душею всієї інтриги? Він старий чи молодий? Високий чи низенький?

Але Сайлес., що, попри всю свою цікавість, не мав спостережливого ока, не зміг повідомити нічого, крім скупих загальників, по яких годі було щось розпізнати.

— Я б запровадив вироблення спостережливості як навчальний предмет в усіх школах! — сердито вигукнув лікар. — Яке пуття людині з її очей та мови, коли вона не вміє примітити й запам'ятати прикмет свого ворога? Я, знаючи всі злочинницькі банди Європи, міг би встановити його особу й дістати в руки нову зброю, аби захистити вас. У майбутньому виховуйте в собі цю здатність, бідний мій хлопчику. Вона може надзвичайно прислужитися вам.

— У майбутньому! — повторив Сайлес. — Яке майбутнє лишилось мені, крім зашморга?

— Молодість — вік боягузтва, — відказав лікар, — і собі самому своя скрута видається тяжчою, ніж насправді. Ось я старий, але ніколи не впадаю в розпач.

— Чи можна розповісти таку історію в поліції? — спитав Сайлес.

— Ні в якому разі, — відповів лікар. — Із того, що я вже знаю про махінацію, в яку вас заплутано, видно, що з цього боку ваш випадок безнадійний, і з вузького погляду влади ви, безперечно, винуватець. І не забувайте, що ми знаємо тільки частину інтриги, а ті самі мерзенні злочинці напевне підстроїли ще багато інших обставин, які виявляться в процесі поліційного розслідування й допоможуть ще підтвердити вашу провину.

— Тоді я пропащий! — вигукнув Сайлес.

— Я цього не сказав, — заперечив доктор Ноел, — бо я людина обачна.

— Але ж поглянте на оце! — знову вигукнув Сайлес, показуючи на труп. — Воно лежить у моєму ліжку, і його появи не можна пояснити, не можна позбутись, не можна й дивитись на нього без жаху!

— Без жаху? — перепитав лікар. — Ні. Коли такий годинник зупиняється, для мене він стає просто хитромудрим механізмом, який я маю дослідити за допомогою прозекторського ножа. Коли кров вихолола й застигла, це вже не людська кров. Коли плоть стала мертвою, це більше не та плоть, котрої ми жадаємо в наших коханках і котру поважаємо в наших друзях. Грація, принадність, жах — усе покидає її разом із живлющим духом. Привчіться дивитись на неї незворушно, бо

коли мій план здійсненний, ви маєте кілька днів прожити в постійній близькості до того, що так жахає вас тепер.

— Ваш план? — вигукнув Сайлес. — Який план? Скажіть швидше, докторе, бо я не бачу для себе жодного просвітку, я не зможу так жити.

Не відповівши, лікар ступив до ліжка і заходивсь оглядати трупа.

— Мертвий, — промурмотів він. — Авжеж, кишені порожні, як я й гадав. Так, ім'я з комірця зрізане. Роботу зробили ретельно, фахово. На щастя, він невеликий на зріст.

Сайлес слухав ті слова в нестерпній тривозі. Нарешті лікар, закінчивши огляд, сів і з усмішкою звернувся до молодого американця:

— Відколи я зайшов до вашої кімнати, хоч мої вуха й язик були дуже зайняті, я не дозволяв байдикувати й своїм очам. Я ще раніш помітив, що ви маєте тут, у кутку, одну з тих страхітних споруд, що їх ваші земляки тягають за собою по всьому світу, — дорожню скриню. До цієї хвилини я не був спроможен добачити якесь пуття в цій споруді, але зараз у мене трохи свінуло в голові. Чи то вона була допоміжним засобом у работоргівлі, чи то служила для приховування наслідків надто поквапного користування ножем, я ще не можу вирішити. Але одне я бачу ясно: призначення такої скрині — ховати в собі людське тіло.

— Побійтесь Бога! — вигукнув Сайлес. — Не час тепер жартувати!

— Хоч я, може, висловлююсь тоном до певної міри жартівливим, — відказав лікар, — та зміст моїх слів цілком поважний. Тому найперше, що ми повинні зробити, мій юний друже, — це начисто спорожнити вашу скриню.

Сайлес, корячись авторитетові доктора Ноела, віддав себе в його розпорядження. Скриню швидко випатрали, поскидавши її вміст

чималою купою на підлозі, потім Сайлес узяв трупа за ступні, а лікар під плечі, і вони вдвох стягли вбитого з ліжка, не без труднощів зігнули його вдвоє і запхали в порожню скриню. Навалившись удвох на її віко, замкнули в ній такий незвичайний багаж, і лікар власноручно замкнув і замотузував скриню, а Сайлес поскладав усе витягнене з неї в шафу та в комод.

— Ну, перший крок до вашого порятунку зроблено, — сказав лікар. — Завтра — чи, власне, сьогодні — ваше діло буде приспати підозри портьє, сплативши йому все, що ви тут заборгували, а в усьому потрібному для того, щоб безпечно завершити діло, покладіться на мене. А тим часом ходімо до моєї кімнати, я дам вам безпечні й сильні снодійні ліки, бо, хоч би що вам довелося робити, спочатку треба відпочити.

Наступний день здався Сайлесові найдовшим у його житті, неначе нізащо не хотів кінчатись. Він усамітнився від своїх друзів і сидів у кутку в понурій задумі, втупивши очі в дорожню скриню. Тепер його власна нескромність окотилась на ньому ж таки, бо прозурку знову відкрили, і він відчував майже невідчепне стеження з кімнати мадам Зефірини. І це стало таким нестерпним, що йому нарешті довелось затулити шпарку зі свого боку. А вбезпечившись у такий спосіб від нагляду, він провів чималу частину часу в сльозах скрухи та в молитвах.

Пізно ввечері до нього зайшов доктор Ноел і приніс два запечатаних конверти без адрес — один досить пухкий, другий такий тонкий, що здавався порожнім.

— Сайлесе, — сказав він, сівши до столу. — Настав час пояснити вам мій план вашого порятунку. Завтра вранці, дуже рано, князь Флорізель Богемський повертається до Лондона після кількох днів розваг на паризькому карнавалі. Мені якось, досить уже давно, пощастило зробити його шталмейстерові, полковникові Ґеральдінові, одну з тих послуг, таких звичних у моїй роботі, котрих ніколи не забуває жодна зі сторін. Нема потреби пояснювати вам характер його зобов'язання

переді мною. Досить буде сказати, що він, я певен, ладен прислужитись мені в будь-який реальний спосіб. Так ось, вам конче треба доїхати до Лондона, не відкривавши своєї скрині. Митниця, здавалось би, являє цьому нездоланну перешкоду. Але я надумався, що багаж такої значної персони, як князь, звичайно пропускають на митниці, не перевіряючи. Я звернувся до полковника Ґеральдіна й спромігся дістати його згоду. Завтра, якщо ви перед шостою годиною під'їдете до готелю, де мешкає князь, ваш багаж пропустять як частину його багажу, і ви самі теж їхатимете як людина з його почту.

— Тепер, коли ви це кажете, мені здається, що я вже бачив і князя, і полковника Ґеральдіна. Я навіть розчув дещо з їхньої розмови того вечора в "Бальних залах Бульє".

— Цілком можливо, бо князь любить обертатись у будь-якому середовищі, — відказав лікар. — А коли ви прибудете до Лондона, — провадив він, — ваше завдання буде майже виконане. В оцьому, товщому конверті я даю вам листа, якого не важуся заадресувати, а в другому ви знайдете опис будинку, до якого маєте завезти його разом із вашею скринею, і там її заберуть, а ви більш не матимете з нею клопоту.

— Гай-гай! — сказав Сайлес. — Мені дуже хотілося б повірити вам, але як це можливе? Ви відкриваєте для мене блискучі перспективи, але, питаю я вас, чи здатна моя голова прийняти таке неймовірне вирішення? Будьте великодушні й поясніть свої слова докладніше.

Доктор, видно, був прикро вражений.

— Юначе, — сказав він, — ви самі не тямите, яке важке запитання ставите мені. Але хай буде так. Я вже давно звик до принижень, тож було б дивно, якби я відмовив вам у цьому, вже дозволивши так багато. Тож знайте: хоча тепер я видаюся дуже мирною людиною — ощадною, відлюдною, заглибленою в науку, — та коли я був молодший, моє ім'я звучало свого часу як бойове гасло серед найзлочинніших і

найнебезпечніших кіл Лондона, і хоча зовні я був людина солідна і шанована, справжня моя сила полягала в найтаємніших, найжахливіших, найзлочинніших зв'язках. І тепер, щоб звільнити вас від вашого тягаря, я звертаюся до одного з тих людей, що ними я командував тоді. То були люди багатьох різних націй, умілі в багатьох справах, пов'язані страхітливою присягою, об'єднані спільним прагненням. Ремеслом тієї зграї було вбивство, а я, що оце розмовляю з вами, начебто такий безневинний на вигляд, був ватагом тієї грізної банди.

— Що? — вигукнув Сайлес. — Ви — убивця? Та ще й такий, для кого вбивство було фахом? Чи можу я взяти вашу руку? Чи слід мені взагалі приймати ваші послуги? Непевний злочинний старигане, може, ви хочете скористатися з моєї молодості й моєї біди і затягти мене в свої тенета?

Лікар гірко засміявся.

— Вам важко догодити, містере Скадемор, — сказав він, — але зараз я пропоную вам вибирати в товариші або вбиту людину, або вбивцю. Коли ваше сумління надто вразливе, щоб прийняти мою допомогу, так і скажіть, і я негайно покину вас. Далі можете робити зі своєю скринею та її вмістом те, що більше підходить вашому непохитному сумлінню.

— Я визнаю, що був несправедливий, — сказав Сайлес. — Мені слід було згадати, як великодушно ви захистили мене, ще перше ніж я переконав вас у своїй безневинності, і я надалі вислухуватиму ваші поради вдячно.

— От і добре, — відказав лікар. — Я бачу, що ви починаєте засвоювати деякі уроки досвіду.

— Та все ж, — провадив новоанглієць, — коли вже ви призналися, що звикли до такого трагічного діла, та й люди, яким ви мене

рекомендуєте, — ваші колишні спільники й приятелі, чи не могли б ви самі перевезти цю скриню й негайно звільнити мене від її ненависної присутності?

— Слово честі, я просто захоплений вами! — весело відповів лікар. — Коли ви вважаєте, що я недостатньо клопотався вашою бідою, то я, повірте мені, думаю зовсім не так. Можете прийняти чи відхилити мої послуги в такому обсязі, як я вам запропонував. І не турбуйте мене більше словами вдячності, бо я ціную вашу вдячність навіть нижче, ніж ваш розум.

Настане час, — якщо доля взичить вам прожити ще чимало років у душевному здоров'ї, — коли ви думатимете про все це інакше і червонітимете за свою нинішню поведінку.

По тих словах лікар підвівся з крісла, ще раз ясно і стисло повторив свої вказівки й вийшов, не лишивши Сайлесові часу на відповідь.

Другого ранку Сайлес приїхав до готелю, де його чемно прийняв полковник Ґеральдін, і відтоді був звільнений від безпосередньої тривоги за скриню та її моторошний вміст. Подорож минула майже без пригод, хоча молодика проймало дрожем, коли він чув, як матроси та носії на вокзалах нарікають між собою на незвичайно важкий багаж князя. Сайлес їхав у одному вагоні зі слугами, бо князь Флорізель волів бути наодинці зі своїм шталмейстером. Одначе на пароплаві Сайлес привернув увагу його високості меланхолійним виразом і поставою, коли стояв і дивився на купу багажу.

— Отой юнак, — зауважив князь, — має якісь причини для тяжкого смутку.

— Це той молодий американець, що для нього я виклопотав дозвіл їхати у вашому почті, — пояснив Ґеральдін.

— Ви нагадуєте мені, що я не виконав обов'язку чемності, — сказав князь Флорізель і, підійшовши до Сайлеса, з вишуканою ласкавістю звернувся до нього в таких словах:

— Я дуже радий, юначе, що зміг задовольнити ваше бажання, переказане мені устами полковника Ґеральдіна. Пам'ятайте, що я, коли ви побажаєте, радий буду і в майбутньому прислужитись вам чимось більшим.

Потім спитав дещо про політичне становище в Америці, і Сайлес відповів розумно й з гідністю.

— Ви ще молода людина, — сказав князь, — але видаєтесь мені надміру поважним для вашого віку. Може, ви аж надто ревно присвячуєте свою увагу серйозним наукам. Але з іншого боку, можливо, це я сам виявляю нескромність і зачіпаю болюче місце.

— Я безперечно маю підстави вважати себе найнещаснішим з людей, — відказав Сайлес. — Ніколи ще безневиннішої людини не кривдили тяжче.

— Не буду набиватись вам у повірники, — сказав князь Флорізель. — Але не забувайте, що рекомендація полковника Ґеральдіна — несхибна перепустка, і що я не тільки ладен, а, можливо, і більше за багатьох інших спроможен зробити вам послугу.

Сайлес був у захваті від люб'язності цього можновладця, але думки його скоро вернулись на свою похмуру стежку, бо навіть ласка, виявлена монархом республіканцеві, не здатна звільнити пригнічену свідомість від турбот.

Потяг прибув на Черинг-Кроський вокзал, де митники, як звичайно, шанобливо пропустили багаж князя Флорізеля без огляду. Перед вокзалом уже чекали щонайелегантніші екіпажі, і Сайлеса разом з

рештою завезли до резиденції князя. Там полковник Ґеральдін розшукав його й висловив своє задоволення тим, що прислужився знайомому лікаря, якого дуже поважає.

— Сподіваюся, — додав він, — що з вашої порцеляни не розбився жоден предмет. Дорогою весь час передавалися спеціальні розпорядження поводитись із князевим багажем обережно.

Потім, наказавши слугам надати один з екіпажів у розпорядження молодого американця й зразу покласти ззаду його дорожню скриню, полковник потиснув йому руку, вибачаючись, що дуже заклопотаний справами князевого господарства.

А Сайлес розпечатав конверта з адресою і наказав поставному лакеєві, щоб його відвезли до Бокс-Корту, що виходить на Стренд. Видавалося, що це місце не зовсім невідоме лакеєві, бо він неначе сторопів, а потім перепитав адресу. З серцем, сповненим тривоги, Сайлес сів у розкішний екіпаж, і його повезли назустріч долі. В'їзд до Бокс-Корту був надто вузький для карети; то був просто прохід для пішоходів між поруччями, з тумбами в обох кінцях. На одній з цих тумб сидів якийсь чоловік, що зразу сплигнув додолу й жестом привітався з візничим, а лакей відчинив дверцята й спитав Сайлеса, чи зняти з карети дорожню скриню і до якого номера її занести.

— Коли ваша ласка, — сказав Сайлес. — До третього. Лакей і той чоловік, що сидів на тумбі, навіть з допомогою самого Сайлеса насилу занесли скриню. І поки вони поставили її коло дверей названого будинку, на превеликий жах молодого американця коло них уже зібралось десятків зо два цікавих перехожих. Та він постукав у двері з такою спокійною міною, на яку лишень спромігся, і віддав другого конверта тому, хто відчинив.

— Його нема вдома, — сказав той, — але як ви залишите листа й прийдете завтра вранці, я вам тоді скажу, де й коли він зможе вас прийняти. Може, ви зоставите скриню тут?

— Залюбки! — вигукнув Сайлес, та за мить уже й пошкодував, що так поквапився, і заявив так само рішуче, що воліє забрати скриню з собою до готелю.

Юрба почала глузувати з його нерішучості й провела його до екіпажа образливими репліками, і Сайлес, засоромлений і сповнений жаху, почав благати лакея й візничого, щоб завезли його до якогось тихого й вигідного готелю десь поблизу.

Князівський екіпаж завіз Сайлеса до готелю "Крейвен" на — Крейвен-стрит і негайно поїхав, лишивши його наодинці з готельними служниками. Єдина вільна кімната, невеличка комірчинка, знайшлась на п'ятому поверсі, вікнами на задвір'я. До цього барлогу самітника двоє дебелих носіїв, без кінця нарікаючи, з великою морокою занесли скриню. Не варто нагадувати, що Сайлес весь час наступав їм на п'яти, а серце йому холонуло на кожному повороті сходів.

Один хибний крок, думав він, і скриня, перевалившись через поруччя, вивалить свій жахливий вміст на плити вестибюлю.

Опинившись у номері, він сів на краєчок ліжка, аби трохи отямитись від тих мук страху, яких зазнав щойно; та майже зразу йому нагадав про небезпеку коридорний, що став навколішки біля скрині й заходився неквапно розв'язувати хитромудрі вузли на мотузках.

— Не треба! — закричав Сайлес. — Я нічого з неї не витягатиму, поки мешкатиму у вас.

— Ну, то можна було лишити її внизу, — пробурчав коридорний. — Таке здоровезне та важезне, як гора. І що лишень може бути там усередині? Коли гроші, то ви багатші за мене.

— Гроші? — раптом сполошився Сайлес. — Які гроші? Не говоріть дурниць, нема в мене ніяких грошей.

— Не бійтесь, капітане, — підморгнув йому коридорний. — Ніхто ваших грошей не займе. Тут вони в безпеці, як у банку, — додав він, — але ж скриня була важезна, і не завадило б хильнути за здоров'я вашої вельможності.

Сайлес утиснув йому в жменю два наполеондори*, вибачившись, що завдає йому клопоту з розміном чужоземних грошей, і виправдовуючись тим, що сам тільки щойно з-за кордону. І коридорний, іще сердитіше буркочучи й зневажливо позираючи то на гроші в жмені, то на скриню, нарешті зволив вийти.

Труп був запакований у Сайлесовій скрині вже мало не дві доби, і, тільки-но лишившись на самоті, нещасливий новоанглієць якнайуважніше обнюхав усі шпаринки й отвори скрині. Але погода стояла холодна, і скриня поки що зберігала свою жахливу таємницю.

Сайлес сів поряд неї на стілець і сховав обличчя в долоні, поринувши в глибоку-глибоку задуму. Якщо йому не пощастить дуже швидко спекатися трупа, то напевне його дуже швидко викриють. Сам у чужому місті, без друзів чи спільників, якщо лікарева рекомендація не допоможе, він [211] безперечно пропащий. Він скрушно думав про свої честолюбні плани на майбутнє: тепер він напевне не стане героєм і речником свого рідного міста Бангора, що в штаті Мен; він не буде, як солодко мріяв колись, підніматись від посади до посади, від почесті до почесті; йому доведеться зректись відразу й усіх надій стати президентом Сполучених Штатів, він не лишить по собі статуї, що, виконана в найгіршому з можливих художньому стилі, прикрашала б

собою Капітолій у Вашингтоні. Ось тут він сидить, прикутий до мертвого англійця, зігнутого вдвоє в дорожній скрині. Його, його він повинен спекатись — або ж бути стертим зі скрижалів національної слави!

Я не наважуся відтворювати ті вирази, які цей молодик прикладав до доктора Ноела, до вбитого, до мадам Зефірини, до служників у готелі, до князевих служників — одне слово, до всіх, хто був хоч якось пов'язаний із цим жахливим нещастям.

О сьомій вечора він поплентавсь униз обідати; але жовта їдальня страхала його, очі інших столовників неначе підозріливо зупинялись на ньому, а думки його лишались нагорі, коло дорожньої скрині. Коли лакей, що розносив на тарелі сир, підійшов до нього, нерви його вже були такі напружені, що він аж підхопився трохи на стільці й перекинув на скатерку недопиту пінту пива.

Лакей, рознісши сир, запропонував провести його до курильні; і хоч йому не терпілося чимшвидше вернутися до свого грізного скарбу, він не наважився відмовитись. Його заведено вниз, до освітленого газовими ріжками закуреного підвалу, що був тоді — а може й досі лишається — немовби клубною кімнатою готелю "Крейвен".

Двоє вкрай похмурих постояльців грали в більярд, їм прислуговував спітнілий сухотник-маркер, і на якусь мить Сайлесові здалося, що в курильні нема більш нікого. Та вже другий погляд його впав на вельми респектабельного й скромного на вигляд чоловіка, що сидів у найдальшому кутку й курив, дивлячись собі під ноги. Юнакові зразу здалося, що він уже десь бачив його; придивившись, він упізнав того самого чоловіка — хоча й у зовсім іншому одязі, — котрий сидів на тумбі при в'їзді до Бокс-Корту, а потім допомагав занести скриню в будинок і винести її назад. Американець ураз повернувся, вибіг і не зупинявся, поки не замкнувсь у своїй спальні.

Там він цілу ніч просидів без сну коло страшної скрині з мертвяком, віддаючись найжахливішим фантазіям. Слова коридорного, що його скриня буцімто повна золота, навіювали йому все нові й нові страхи, як тільки він важився склепити очі; а те, що в курильні сидів чолов'яга з Бокс-Корту, та ще й перевдягнений, доводило йому, що він знов опинився в центрі якихось темних махінацій.

Продзвонило північ, а трохи згодом Сайлес, спонукуваний гнітючими підозрами, відімкнув двері своєї спальні й визирнув у коридор. Він був тьмяно освітлений єдиним газовим ріжком. Трохи віддалік просто на підлозі спав якийсь чоловік у одязі готельного прислужника. Сайлес навшпиньки підійшов до нього. Чоловік лежав горілиць і трохи боком, прикривши обличчя правою рукою. Раптом, — коли Сайлес нахилився над ним, — чоловік прийняв руку й розплющив очі, і Сайлес іще раз опинився віч-на-віч із тим самим роззявою з Бокс-Корту.

— Добраніч, сер, — промовив чоловік насмішкувато. Але Сайлес був занадто приголомшений, щоб відповісти,

і мовчки повернувся до свого номера.

Над ранок, вимучений своїми страхами, він заснув на стільці, схиливши голову вперед, на скриню. Попри таку невигідну позу й таку жаску подушку, спав він міцно й досить довго і прокинувся пізно вранці від різкого стуку в двері.

Він кинувся відчиняти. За дверима стояв коридорний.

— Це ви той пан, що заходив учора до Бокс-Корта? — спитав він.

Здригнувшись, Сайлес відповів, що це справді він.

— Тоді ось вам записка, — сказав коридорний, подаючи йому запечатаного конверта.

Сайлес розірвав його. Там була записка: "О дванадцятій".

Він з'явився точно в призначений час. Скриню несло перед ним кілька дужих служників. Його самого завели до кімнати, де спиною до дверей сидів перед розтопленим каміном якийсь чоловік. Тупіт багатьох ніг, стук відчиняних і зачиняних дверей, шарудіння скрині по підлозі, коли її ставляли на голі дошки, — все це ніяк не могло привернути його уваги, і Сайлес стояв і чекав, охоплений нестерпним страхом, поки той чоловік зволить помітити його присутність.

Минуло, може, хвилин із п'ять, поки чоловік недбало обернувся — і явив Сайлесові обличчя князя Флорізеля Богемського.

— Так ось як ви, добродію, надуживаєте мою люб'язність! — промовив він вельми суворо. — Ви пристали до високопоставленого товариства, як бачу, з єдиною метою — уникнути кари за свої злочини, і тепер я добре розумію ваше збентеження тоді, коли я звернувся до вас учора.

— Повірте, — вигукнув Сайлес, — я не винен ні в чому, зі мною сталося нещастя!

І квапливо, збиваючись, але якнайщиріше розповів князеві всю історію своїх злигоднів.

— Я вже бачу, що помилявся, — сказав його високість, дослухавши юнака до кінця. — Ви тільки жертва, і оскільки я не маю за що карати вас, то можете бути певні, що я вам допоможу, як лишень буде в моїй спромозі. А тепер, — додав він, — за діло. Негайно відчиніть вашу скриню, я хочу побачити, що в ній лежить.

Сайлес зблід.

— Я просто-таки боюся глянути на нього! — вигукнув він.

— Ну що ви, — заперечив князь, — хіба ви ще не бачили його? Таку форму сентиментальності треба в собі перемагати. Видовище хворої людини, якій ми ще можемо допомогти, мало б діяти на наші почуття сильніше, ніж видовище мерця, якому не можна ні допомогти, ні зашкодити, якому байдуже і до любові, й до ненависті. Опануйте себе, містере Скадемор, — а потім, бачачи, що Сайлес іще вагається, він додав: — Я б не хотів формулювати свою вимогу інакше.

Молодий американець наче прокинувся зі сну й, тремтячи з відрази, присилував себе розв'язати мотузки і відімкнути замок своєї скрині. Князь стояв коло нього й дивився, заклавши руки за спину, з незворушним виразом. Труп зовсім задубів, і Сайлесові коштувало багато зусиль — і душевних, і фізичних — розігнути його і відкрити обличчя.

Князь Флорізель відсахнувся, аж скрикнувши в болісному подиві.

— О Боже! — вигукнув він. — Вам невтямки, містере Скадемор, який страшний дарунок привезли ви мені. Цей молодик — із мого почту, він брат мого друга й повірника і загинув від рук жорстоких і підступних людей, виконуючи моє доручення. Бідний Ґеральдіне, — провадив він ніби сам до себе, — якими словами розповім я тобі про долю, що спіткала твого брата? Як можу я виправдатись у твоїх очах або в очах Бога за ті самовпевнені плани, що привели його до такого кривавого й неприродного кінця? Ох, Флорізелю, Флорізелю! Коли ти навчишся скромності, що пасує смертному, і вже не будеш засліплений блиском сили, якою тебе наділено? Сила! — вигукнув він.— Хто безсиліший за мене? Ось я дивлюсь на цього молодика, якого сам приніс у жертву, містере Скадемор, і відчуваю, яка це нікчемність — бути князем!

Сайлес розчулився, бачачи його хвилювання. Він почав мимрити якісь слова розради, й сам залився слізьми. Князь, зворушений його видимим співчуттям, підійшов до нього й узяв його за руку.

— Не розкисайте. Нам обом треба ще багато навчитись, і після цієї зустрічі ми обидва станемо кращі, ніж були.

Сайлес подякував йому безмовно, самим лише відданим поглядом.

— Напишіть для мене адресу доктора Ноела ось на цьому папірці, — провадив князь, підвівши його до столу, — і дозвольте мені дати вам пораду: коли будете знов у Парижі, уникайте товариства цієї небезпечної людини. У вашій пригоді містер Ноел повівся великодушно, це я мушу визнати. Якби він був причетний до смерті молодого Ґеральдіна, то нізащо не переслав би трупа в руки справжнього винуватця.

— Справжнього винуватця? — зчудовано перепитав Сайлес.

— Саме так, — потвердив князь. — Цей лист, що його всемогутнє Провидіння таким дивним чином передало в мої руки, був адресований не кому іншому, як самому злочинцеві, мерзенному голові Клубу самогубців. Остережіться цікавитись і далі цими небезпечними справами, вдовольніться тим, що ви самі так чудесно врятувались, і негайно покиньте цей дім. Я маю нагальні справи, а ще повинен розпорядитися щодо цього злощасного праху, який ще так недавно був відважним і вродливим юнаком.

Сайлес вдячно й смиренно попрощався з князем Флорізелем, одначе затримався в Бокс-Корті, поки побачив, як той у своїй розкішній кареті від'їжджає для зустрічі з полковником Гендерсоном із поліції. Хоч яким республіканцем був молодий новоанглієць, він, дивлячись услід екіпажеві, скинув капелюха майже з почуттям відданості. І того ж вечора сів у потяг, щоб вернутись до Парижа.

На цьому (зауважує мій арабський автор) закінчується "Історія про лікаря й дорожню скриню". Пропускаючи деякі уваги про могутність Провидіння, дуже доречні в оригіналі, але мало відповідні нашому

західному смакові, я додам тільки, що містер Скадемор уже почав підніматися сходами політичної слави і, за останніми відомостями, став шерифом у своєму рідному місті.

Історія з візниками

Лейтенант Брекенбері Річ дуже відзначився на одній з локальних воєн у горах Індії. Це він власноручно взяв у полон проводиря повстанців. Його відвагу славили повсюди, і коли він вернувся до Англії, вибитий з колії тяжкою раною від шаблі та затяжною тропічною лихоманкою, світське товариство вже готове було прийняти лейтенанта як невеличку знаменитість. Але його натурі властива була невдавана скромність, тож він, дуже люблячи пригоди, був байдужий до марної слави, до лестощів, а тому перечекав на закордонних курортах та в Алжирі, поки луна його подвигів трохи відгримить і почне забуватись. Нарешті він приїхав до Лондона на самому початку світського сезону, так непримітно, як лишень міг бажати, а що він був сирота й мав тільки далеких родичів, які жили в провінції, то й оселився майже як чужинець у столиці країни, за яку проливав кров.

На другий день після прибуття він самотньо обідав в одному військовому клубі. Потиснув руку кільком давнім товаришам, які тепло поздоровили його; та що кожен з них уже був кудись запрошений на вечір, то врешті лейтенант зостався полишений на самого себе. Він був у вечірньому вбранні, бо мав намір піти до театру. Але величезне місто було нове для нього: він просто з провінційної школи потрапив до військового коледжу, а звідти прямо до Індії. Отож тепер він сподівався знайти чимало розваг, вивчаючи цей світ Помахуючи ціпочком, він рушив пішки в західному напрямку. Вечір був тихий. Уже стемніло, то починався, то вщухав дощик. Потік облич у світлі газових ліхтарів хвилював лейтенантову уяву. Йому здавалось, наче в цій збудливій атмосфері міста, серед таїни чотирьох мільйонів особистих життів можна йти й іти без кінця. Він позирав на будинки й думав, як цікаво знати, що відбувається за цими вікнами, осяяними теплим світлом,

розглядав обличчя за обличчям і бачив, що кожне зосереджене на якихось не знаних йому інтересах, злочинних чи шляхетних.

"А ще говорять про війну! — подумав він. — Ось справжнє велике бойовище людства!"

Далі йому спало на думку, як це так, що він має ходити ще стільки часу на цій перелюдненій сцені й навіть не спробувати зазнати хоч би дрібочки пригод.

"Усе в свій час, — міркував він. — Я тут іще чужинець, може, й вигляд у мене чужинський. Але невдовзі мене затягне в цей вир".

Було вже досить пізно, коли раптом із темного неба линув рясний дощ. Брекенбері зупинився під деревом і, стоячи там, побачив візника, який махав йому рукою, показуючи, що він без пасажира. Це було йому так до речі, що він умить підняв свого ціпочка, даючи знак, і незабаром уже вмощувався в цій лондонській гондолі.

— Куди вам, сер? — спитав візник.

— Куди хочете, — відповів Брекенбері.

І зразу екіпаж несподівано швидко покотився під дощем уперед крізь лабіринт із вілл. Вони були такі схожі одна на одну, кожна з садочком перед нею, і так мало було відмінностей у освітлених газом вулицях, що Брекенбері дуже скоро втратив орієнтацію й не знав, куди їде. Йому вже блимало в голові, що візник потішається з нього, обвозячи його знов і знов круг невеликого кварталу, але в самій швидкості було щось таке діловите, що воно переконувало його в протилежному. Візник мав якусь певну мету, вік поспішав туди, і Брекенбері скоро почав дивуватися тій упевненості, з якою він знаходить шлях крізь такий лабіринт, і трохи непокоїтись із того, що він так поспішає. Лейтенант чував різні історії про чужинців, що пропадали в Лондоні. Може, цей

візник належить до якоїсь злочинної кровожерної банди, а його самого затягнено в смертельні тенета?

Ця думка ще як слід не сформувалась, коли екіпаж різко звернув за ріг і зупинився перед брамою однієї вілли на довгій і широкій вулиці. Сама вілла була яскраво освітлена. Від брами щойно від'їхав ще один візник, і Брекенбері побачив, що коло парадних дверей кілька слуг у лівреях зустрічають якогось добродія. Його здивувало, що візник зупинився якраз навпроти будинку, де відбувалось якесь прийняття, але він і не подумав, що це не випадковість, і спокійно сидів, курив сигару, аж поки почув, що над його головою відчинилися дверцятка.

— Приїхали, сер! — сказав візник.

— Приїхали? — перепитав Брекенбері. — Куди?

— Та ви ж самі сказали, щоб я віз вас куди хочу, — відповів візник. — Ось я й привіз.

Брекенбері звернув увагу на те, що голос у нього напрочуд культурний і чемний, як на людину такого простацького фаху. Він пригадав, як швидко його везено, і аж тепер йому впало в очі, що екіпаж надто розкішний для найманого візницького.

— Поясніть, будь ласка, — сказав він. — Ви що, хочете висадити мене під дощ? Мабуть, тут вирішую все-таки я, голубе.

— Вирішуєте, безперечно, ви, — відповів візник, — та коли я розповім вам усе, то, здається мені, я знаю, як вирішить пан вашого крою. На цій віллі має бути якась панська вечірка. Не знаю, в чім річ, може, господар чужий у Лондоні й не має тут своїх приятелів та знайомих, чи просто він великий химерник. Та хай там як, а мене найнято для того, щоб я ловив і завозив сюди одиноких панів у вечірньому вбранні, скільки пощастить, і

то, бажано, офіцерів. Вам треба просто ввійти і сказати, що вас запросив містер Морріс.

— Містер Морріс — це ви? — спитав лейтенант.

— Ні, ні! — відказав візник. — Містер Морріс — це тутешній хазяїн.

— Досить незвичайний спосіб збирати гостей, — сказав Брекенбері, — та ексцентрична людина цілком спроможна віддаватися своїм примхам без наміру когось образити. А що, як я відмовлюся прийняти запрошення містера Морріса? — спитав він. — Що тоді?

— Мені наказано відвезти вас на те місце, де ви сіли до мене, — відповів візник, — і їхати далі шукати інших аж до півночі. Ті, хто не має смаку до таких пригод, сказав містер Морріс, не годяться йому за гостей.

Ці слова зразу переконали лейтенанта.

"Кінець кінцем, — подумав він, виходячи з екіпажа, — мені не довелося довго чекати своєї пригоди".

Ледве встиг він поставити ноги на хідник і сягнути до кишені по гроші, як екіпаж розвернувся й помчав назад, як і перше, скільки духу. Брекенбері почав гукати його, але візник наче й не чув, а гнав собі далі. Проте лейтенантів голос почули в домі, двері знов розчахнулись, із них ринула в садок повінь світла, і до лейтенанта вибіг служник із розкритою парасолькою.

— Візникові заплачено, — дуже чемним тоном запевнив слуга й повів Брекенбері доріжкою й по сходинах ґанку. У вестибюлі ще кілька служників узяли в нього капелюха, ціпочок і пальто, дали йому жетончик із номером і ввічливо послали його нагору по сходах, прикрашених тропічними рослинами, до дверей помешкання на другому

поверсі. Там поважний доморядник спитав у нього ім'я, оголосив: "Лейтенант Брекенбері Річ!" — і ввів його до вітальні.

Назустріч виступив стрункий молодик із напрочуд вродливим обличчям і привітав його з міною водночас ґречною і ласкавою. Покій, сповнений, як і сходи, пахощами рідкісних прекрасних квітів, освітлювали сотні свічок із найчистішого воску. Стіл з одного краю кімнати був заставлений спокусливими наїдками. Кілька лакеїв розносили фрукти та келихи з шампанським. У залі зібралось душ шістнадцять, усе чоловіки, більшість у розквіті віку і всі без винятку блискучої й витонченої зовнішності. Вони розділились на дві групи: одна круг столу з рулеткою, а друга обступила стіл, за яким один з їхнього товариства банкував у бакара.

"Я бачу, що попав до приватного грального дому, а візник був бутафорський!"

Він уловив поглядом усі дрібнички, а мозок його склав цю думку, ще поки господар тримав його за руку. І після цього миттєвого огляду лейтенант звернув очі на нього. За другим поглядом містер Морріс здивував його ще дужче, ніж за першим. Невимушена елегантність його манер, гідність, люб'язність і мужність, що світилися з його обличчя, зовсім не в'язалися з поквапним лейтенантовим висновком щодо грального кишла; і сам тон розмови наче вирізняв його як людину високого становища і заслуг. Брекенбері відчув, що в ньому зароджується інстинктивна симпатія до господаря. Хоч він ганив себе за слабкість, але не міг опертись приязній звабі самої особи й натури містера Морріса.

— Я чув про вас, лейтенанте Річ, — говорив містер Морріс притишено, — і повірте, що мені дуже приємно познайомитися з вами. Ваш вигляд відповідає тій славі, що летіла з Індії попереду вас. І якщо ви на час забудете незвичайні обставини свого прибуття до мого дому, ваша присутність буде для мене і честю, й приємністю. Той, кому

дикунські герої на один ковток, —додав він сміючись, — не побоїться порушити етикет, хай навіть серйозно.

Тоді підвів гостя до столу й запросив його пригоститися чим-небудь.

"Слово честі, — думав собі лейтенант, — страшенно симпатичний чолов'яга, і тут, я певен, одна з найприємніших компаній у Лондоні".

Він випив шампанського, що виявилося чудовим, і, побачивши, що чимало гостей уже курять, закурив свою власну манільську сигару й неквапно підійшов до столу з рулеткою. Там він раз-другий поставив якусь суму, а більше з усмішкою дивився, як щастить чи не щастить іншим. Розважаючись так, він помітив, що містер Морріс потай пильно придивляється до всіх гостей. Ходить туди й сюди, начебто заклопотаний обов'язками гостинного господаря, але весь час проникливо поглядає то на того, то на того, і ніхто з гостей не уникнув цих раптових допитливих поглядів: він спостерігав, як котрий гравець реагує на чималий програш, прикидав розмір ставок, зупинявся позаду двійок, заглиблених у розмову, — одне слово, не було, здавалось, і рисочки ні в кому з гостей, якої б він не примітив і не затямив собі. Брекенбері вже подумалося, що це, мабуть, не гральне кубло, а якийсь приватний слідчий орган. Він сам стежив за всіма цими діями містера Морріса. І хоча обличчя в того було завжди готове усміхнутися, лейтенантові здалося, що з-під цієї маски проглядає змучена, затурбована, заклопотана душа. Люди довкола нього сміялись і віддавались азартові гри, але Брекенбері втратив інтерес до гостей.

"Цей Морріс, — думав він, — тут не для розваги. Його спонукає якась глибоко захована мета. Спробую-но я розгадати її".

Час від часу містер Морріс відкликав котрогось зі своїх гостей убік і після короткої розмови в передпокої вертався сам, а той гість більше не з'являвся. Таке повторилось уже кілька разів і помалу вкрай розпалило в Брекенбері цікавість. Він вирішив зразу добратись до підґрунтя цієї

невеличкої таємниці і, неквапливо вийшовши в передпокій, знайшов там глибоку віконну нішу, прикриту шторою модного зеленого кольору. Там він квапливо заховався. Довго чекати не довелося, майже зразу з вітальні долинули звуки ходи й голоси. Визираючи в шпарину, він побачив, що містер Морріс веде якогось гладкого червонолицього суб'єкта, схожого чимось на комівояжера; Брекенбері вже примітив його через хрипкий сміх і не дуже вишукану поведінку біля столу. Обидва зупинились коло самого вікна, так що Брекенбері не пропустив жодного слова в дальшій розмові:

— Тисячу разів перепрошую! — почав містер Морріс якнайпримирливішим тоном, — і якщо я видаюсь нечемним, то, я певен, ви радо мені пробачите. В такому великому місті, як Лондон, неодмінно щохвилини мусять ставатись непорозуміння, і найбільше, на що ми спроможні, — це усувати їх по змозі швидше. Не буду заперечувати: я боюся, що ви помилились і вшанували мій скромний дім незаслужено, бо, відверто кажучи, я зовсім не пам'ятаю вашого обличчя. Дозвольте поставити вам запитання без непотрібних церемоній — адже між двома джентльменами вистачить простого слова: під чиїм дахом ви, на вашу думку, перебуваєте?

— Під дахом містера Морріса, — відказав його гість надзвичайно збентежено — так подіяли на нього останні кілька слів.

— Містера Джона чи містера Джеймса Морріса? —допитувався господар.

— Оцього не можу сказати, — відповів невдаха гість. — Я з ним знайомий не більше, ніж із вами.

— Розумію, — сказав містер Морріс. — Отам далі на цій вулиці живе ще один чоловік із таким прізвищем, і я не маю сумніву, що поліцай зможе назвати вам число будинку. Повірте мені, я дуже радий цьому непорозумінню, бо воно дало мені змогу трохи потішитись вашим

товариством, і дозвольте висловити надію, що ми колись іще зустрінемось за сприятливіших обставин. Але наразі я нізащо в світі не хотів би затримувати людину, яку чекають її друзі. Джоне! — додав він голосніше. — Допоможіть оцьому добродієві знайти пальто.

І містер Морріс із якнайлюб'язнішою міною провів гостя до дверей передпокою, де лишив його під опікою доморядника. Коли він, вертаючись до вітальні, проходив повз вікно, Брекенбері почув, як він глибоко зітхнув, ніби йому тисла душу тяжка турбота, а нерви вже знемагалися під тягарем поставленого перед ним завдання.

Десь із годину візницькі екіпажі прибували так часто, що містер Морріс замість кожного гостя, якого випроваджував геть, діставав нового, і товариство не меншало. Та під кінець тієї години приплив гостей скоротився й урешті зовсім припинився, а процес випроваджування тривав з не меншою інтенсивністю. Вітальня майже спорожніла, гра в карти припинилась, бо не стало банківника. Не один із гостей уже попрощався сам, і його не вмовляли зоставатися ще. А містер Морріс тим часом подвоїв свою люб'язну увагу до тих, котрі ще лишилися. Він ходив від гуртка до гуртка і від гостя до гостя з виглядом найщирішої прихильності й із якнайґречнішими, якнайприємнішими словами, він був більше схожий не на господаря, а на господиню, бо в його поведінці було якесь жіноче кокетство та ласкавість, що чарували всіх.

Коли гостей поменшало, лейтенант Річ на хвилину вийшов з вітальні до вестибюлю дихнути свіжішим повітрям. Та ледве-но він переступив поріг передпокою, як застиг на місці, вражений несподіваною картиною. Квітучі кущі вже зникли зі сходів, перед садовою брамою стояли три великі меблеві фургони, служники метушилися, забираючи геть усе з будинку, а декотрі з них уже повдягалися в пальта й готові були піти собі. Все скидалось на закінчення провінційного балу, де вся обстава буває найнята. Це змусило Брекенбері ще дужче замислитися. Спочатку випроваджено гостей, які, власне, й гостями не були, а тепер

розходилися служники, які навряд чи могли бути справжніми служниками.

"Отже, все це була бутафорія? — питав себе лейтенант. —Гриб, що виріс за ніч, а на ранок мав уже розпастись?"

Вибравши зручну хвильку, Брекенбері збіг сходами на горішній поверх будинку. Там усе було таке, як він сподівався. Він бігав з кімнати в кімнату й не знаходив там ніяких меблів, навіть жодної картини на стінах. Хоча стіни й були обтягнені шпалерами, а вікна й двері пофарбовані, в будинку ніхто не мешкав не тільки тепер, а видимо вже давно. Молодий офіцер з подивом згадував чепурний, доглянутий, гостинний вигляд цієї вілли в ту хвилину, коли його сюди привезено. Ця омана могла бути створена тільки дуже дорогим коштом.

Хто ж тоді цей містер Морріс? І з якою метою він удає отак власника вілли на західній околиці Лондона протягом усього лише одного вечора? І чому він отак навмання добирав своїх гостей на вулиці?

Брекенбері згадав, що він уже досить давно відсутній у товаристві, й заквапився до вітальні. Поки його не було, багато хто пішов. Там, де недавно було так людно, лишилося всього п'ять душ — разом з лейтенантом і господарем. Містер Морріс зустрів Брекенбері ласкавим словом та усмішкою й зразу підвівся.

— Пора вже, панове, пояснити вам, нащо я звабив вас сюди, відірвавши від ваших розваг, — сказав він. — Сподіваюся, що ви не дуже знудились тут за цей вечір, але, признаюсь, моя мета полягала не в тому, щоб розважити вас, а в тому, щоб собі дати раду з однією прикрою справою. Всі ви —джентльмени, — провадив він, — самий ваш вигляд свідчить про це, і кращих запорук мені не треба. Отже, говорячи навпростець, я прошу вас зробити мені одну небезпечну й делікатну послугу. Небезпечну тому, що, можливо, доведеться важити життям, а делікатну — тому, що я мушу просити від вас абсолютної мовчанки щодо

всього, що ви побачите й почуєте. Така вимога з уст зовсім чужої людини звучить претензійно аж до комічності, і я добре цього свідомий. Тому додам зразу: якщо хтось із вас не хоче слухати мене далі, якщо тут є хтось такий, кого відштовхує ця небезпечна втаємниченість усуміш із донкіхотською вірністю невідомо кому — ось моя рука, і я якнайщиріше побажаю йому доброї ночі та всіляких успіхів у житті.

Один з гостей, дуже високий чорнявий чоловік з важко згорбленими плечима, зразу відгукнувся на ці слова.

— Дякую вам за таку відвертість, сер, — сказав він, — і волію покинути ваше товариство. Не буду вдаватись у пояснення, але не можу заперечити, що ви навіяли мені різні підозри. Отож я йду, подаючи приклад іншим, але ви, може, гадаєте, що я не маю права підкріпити цей приклад словами?

— Навпаки, — відказав містер Морріс. — Я буду вдячний вам за все, що ви скажете. Бо поважність моєї пропозиції неможливо перебільшити.

— Ну що ж вам сказати, панове? — звернувся високий до інших. — Ми приємно провели вечір, то, може, мирно рушимо додому разом? Вранці, знов побачивши сонце, в безпеці й невинності, ви самі похвалите мене.

Останні слова він промовив з інтонацією, яка ще підсилювала їхній зміст, а його обличчя мало дивний вираз, напрочуд поважний і значущий. Ще один з товариства квапливо підвівся і ніби аж у паніці почав збиратися. На місці лишилося тільки двоє — Брекенбері та літній кавалерійський майор з червоним носом, але ці обидва поводились легко й невимушено і ніби й не слухали розмови, яка щойно скінчилась, — тільки швидко, порозуміло перезирнулися.

Містер Морріс провів утікачів до дверей і зачинив їх, тільки-но вони вийшли. Потім вернувся і з виразом полегкості й збуджено заговорив до двох офіцерів такими словами:

— Я вибрав собі помічників так, як Ісус Навин* у Біблії, і тепер гадаю, що маю найкращих у всьому Лондоні. Ваші обличчя сподобались моїм візникам, потім зачарували мене... Я стежив за вашою поведінкою в незнайомому товаристві й за вкрай незвичайних обставин, я придивлявся до того, як ви грали і як сприймали програші, а врешті перевірив вас іще й своєю приголомшливою заявою, а ви її вислухали, наче запрошення на обід. Ні, таки недарма, — вигукнув він, — я стільки років був товаришем і учнем найхоробрішого і наймудрішого державця Європи.

— Під Бундерчангом я викликав дванадцятьох охотників, — зауважив майор, — то вперед ступила вся шерега. Але вечірка з картами — це не те, що полк під вогнем. Гадаю, ви будете задоволені, що знайшли двох, зате таких, що не підведуть вас ніде. Ну, а ті двоє, котрі щойно вшились, то, по-моєму, послідущі нікчеми. Лейтенанте Річ, — додав він, звертаючись до Брекенбері, — я останнім часом багато чув про вас і певен, що й ви чували про мене. Я — майор О'Рук.

І ветеран простяг молодому лейтенантові свою долоню, червону й тремтячу.

— А хто ж не чував? — відказав Брекенбері.

— Ну, тепер, порозумівшися, ви подумаєте, що я достатньо винагородив вас, — озвався містер Морріс, — бо я не міг би зробити більшої послуги вам обом, ніж познайомити вас між собою.

— А тепер до діла. Йдеться про двобій? — спитав майор О'Рук.

— На свій лад — так, — відповів містер Морріс. — Двобій з незнаними й небезпечними ворогами, і, як я справді боюся, двобій смертельний. Я мушу попросити вас, — провадив він, —не називати мене більше Моррісом. Коли ваша ласка, називайте мене Гамерсмітом, а щодо мого справжнього ім'я, як і щодо ім'я іншої людини, якій я сподіваюсь відрекомендувати вас невдовзі, я буду дуже вдячний, якщо ви мене не питатимете й не намагатиметесь вивідати його самі. Три дні тому той чоловік, про якого я говорю, несподівано зник із дому, і аж до сьогоднішнього ранку я нічого не знав про те, де він і що з ним. Ви легко уявите собі мою тривогу, коли я скажу вам, що той чоловік узяв на себе завдання самостійно виконати акт правосуддя. Зв'язаний нещасливою присягою, надто легковажно даною, він вважає за необхідне без допомоги служителів закону звільнити світ від одного підступного кривавого злочинця. В цій боротьбі вже загинуло двоє наших людей, і один з них був мій рідний брат. І тепер, гадаю, мій друг попав у ті самі страшні лабети. Але він принаймні ще живий і надіється врятуватись, як свідчить досить виразно оця записка.

І господар — не хто інший, як полковник Ґеральдін, — дав їм прочитати такого листа:

"Майоре Гамерсміт, у середу о 3 годині ночі чоловік, що стоїть цілком на моєму боці, впустить вас задньою хвірткою до саду при Віллі Рочестер, у Риджент-парку. Будьте ласкаві, не запізніться й на хвилину. Принесіть футляр з моїми шпагами й приведіть із собою, якщо зможете, двох достойних і надійних чоловіків, що не знають мене. Не треба, щоб моє ім'я було пов'язане з цією справою.

Т.Ґодол".

— Навіть якби мій приятель не мав ніякого іншого титулу, — повів далі полковник Ґеральдін, коли гості його задовольнили свою цікавість, — то з огляду на його мудрість ми мали б виконувати його вказівки беззастережно. Тому зайве буде казати вам, що я навіть не показувався поблизу Вілли Рочестер і що я й досі знаю не більше за вас, у чому

полягає дилема для мого приятеля. Тільки-но одержавши цього листа, я подався до фірми, що винаймає обставу, і за кілька годин оцей будинок набув святкового вигляду. Мій план був принаймні незвичайний, і я нітрохи не шкодую за тим, що зробив, бо воно забезпечило мені послуги майора О'Рука і лейтенанта Брекенбері Річа. Але всіх служників на цій вулиці чекає дивний сюрприз. Віллу, яка сьогодні сяяла вогнями й була повна гостей, вони побачать уранці порожньою, безлюдною, з оголошенням про її продаж. Таким чином навіть найсерйозніші справи, — додав полковник, — мають свій веселий бік.

— Додаймо ж до цієї ще й веселий кінець, — сказав Брекенбері.

Полковник глянув на годинника.

— Вже скоро друга година. Ми маємо ще годину часу, і коло брами стоїть швидкий повіз. Скажіть мені, чи можу я розраховувати на вашу допомогу?

— Я прожив довге життя, — відповів майор О'Рук, — але ніколи ще не відсмикнув назад простягненої руки, навіть коли йшлося про звичайне парі.

Брекенбері заявив про свою готовність якнайлюб'язнішими словами. Потім вони випили по келиху-два вина, полковник дав обом набиті револьвери, всі троє сіли в екіпаж і поїхали на вказану в записці адресу.

Вілла Рочестер була розкішна оселя над каналом. Великий парк краще, ніж це буває звичайно, відгороджував її від довколишнього гамору. Здавалося, що то "рате аих сегі"-"оленячий парк" — якогось значного вельможі чи мільйонера. Наскільки можна було розгледіти з вулиці, в жодному з численних вікон будинку не світилося, і вся садиба здавалась занедбаною, ніби господаря дуже довго не було вдома.

Візника відпустили, і троє компаньйонів досить швидко розшукали невелику хвіртку, чи то двері, в кінці вузького проходу між двома мурами садової огорожі. До призначеного часу лишалося ще десять чи п'ятнадцять хвилин; ішов рясний дощ, тому троє пригодників сховалися під навислим плющем і тихо обговорювали майбутню випробу.

Раптом Ґеральдін підняв палець, наказуючи цим знаком замовкнути, і всі троє до краю напружили слух. З-за муру крізь безнастанний шелест дощу почулася хода двох пар ніг. Вона наближалась, і ось Брекенбері, що мав надзвичайно гострий слух, розрізнив навіть уривки розмови.

— Могилу викопано? — спитав один.

— Так, — відповів другий. — За лавровим живоплотом. Коли все впораємо, можна накласти поверх неї стос тичок.

Перший засміявся, і від того сміху його слухачі за хвірткою аж здригнулися.

— Лишилась година, — додав він.

З ходи стало зрозуміло, що двоє за огорожею розійшлись і тепер прямують у різні боки.

Майже зразу по тому хвіртку хтось обережно відчинив, і з неї вистромилося бліде обличчя, а рука поманила трьох товаришів. В мертвій тиші всі вони ввійшли до саду, і зразу двері за ними зачинено; вони рушили за своїм провідником по кількох алеях до тильного входу в будинок. У великій викладеній плитами кухні, де не було ніяких кухонних меблів, горіла одна свічка, а коли прибулі рушили крученими сходами нагору, гучне шарудіння пацюків засвідчило ще виразніше занедбаність будинку.

їхній провідник ішов попереду зі свічкою. То був худорлявий чоловік, зігнутий літами, але ще рухливий. Час від часу він озирався й жестами застерігав прибулих, щоб ішли обережно і тихо. Полковник Ґеральдін ішов зразу за ним, несучи під пахвою футляр із шпагами, а в правій руці тримаючи напоготові револьвера. Брекенбері піднімався крученими сходами позад усіх. Серце в нього калатало. Він відчував, що вони не запізнились, але з поспіху старого зрозумів, що вирішальна хвилина близько. А обставини всієї пригоди були такі темні й грізні, та й місце її так добре вибране для найнепевніших подій, що навіть людині старшій за нього можна було б пробачити деяке хвилювання.

Нагорі провідник відчинив якісь двері і впустив трьох офіцерів поперед себе до невеликої кімнати, освітленої чадною лампою та маленьким вогнем у коминку. В кутку перед коминком сидів чоловік у ранньому розквіті віку, огрядної, але зграбної статури, з владним виглядом. Постава й вираз обличчя свідчили про цілковите самовладання; він з насолодою курив манільську сигару, а на столі біля його ліктя стояв келих із якимсь бадьорливим напоєм, що приємно пахнув на всю кімнату.

— Вітаю вас, — сказав він, простягаючи руку полковникові Ґеральдінові. — Я знав, що можу розраховувати на вашу точність.

— На мою відданість, — уклонившись, відказав полковник.

— Познайомте мене з вашими друзями, — провадив чоловік біля коминка. А коли та церемонія була виконана, він додав із якнайвитонченішою ґречністю: — Я б радий був, панове, запропонувати вам веселішу програму, бо не дуже личить розпочинати знайомство поважними справами, але натиск обставин сильніший за обов'язки приятельства. Я сподіваюся і вірю, що ви зможете пробачити мені цей малоприємний вечір, а для людей вашого гарту досить буде знати, що ви виявляєте людині важливу послугу.

— Хай ваша високість пробачить мою прямоту, — відказав майор. — Я неспроможний приховувати те, що знаю. Від якогось часу я вже почав здогадуватись, хто такий майор Гамерсміт, але містера Ґодола годі сплутати з кимось. Шукати в Лондоні двох людей, які б не знали князя Флорізеля Богемського, —це означало б сподіватись від Фортуни забагато.

— Князь Флорізель! — зчудовано вигукнув Брекенбері й з безмежною цікавістю втупився в обличчя уславленої людини, що сиділа перед ним.

— Я не журитимусь дуже за своїм утраченим інкогніто, —зауважив князь, — бо ця втрата дає мені змогу щедріше віддячити вам. Я певен, що ви не менше зробили б для містера Ґодола, ніж для князя Богемського; але цей другий може більше зробити для вас. Отже, у виграші я, — додав він із люб'язним жестом.

А за хвилину князь уже розмовляв з обома офіцерами про індійську армію та тубільні полки — з цією темою, як і з усіма іншими, він був напрочуд глибоко обізнаний і мав щодо неї якнайвиваженіші погляди.

В поводженні цього чоловіка в хвилину смертельної загрози було щось таке незвичайне, що Брекенбері відчув перед ним пошану й захват. Не лишився він байдужий і до його дотепності в розмові та до напрочуд люб'язного тону. Кожен жест, кожна інтонація були не тільки шляхетні самі собою, а, здавалось, ушляхетнювали того щасливого смертного, до якого були звернені, і Брекенбері в захваті казав сам собі, що за такого державця відважна людина залюбки віддала б життя.

Так минуло чимало хвилин, та ось той чоловік, що привів їх до будинку й відтоді весь час сидів у кутку з годинником у руці, підвівся й щось шепнув на вухо князеві.

— Гаразд, докторе Ноел, — голосно відповів князь, а потім обернувся до інших: — Ви мені пробачите, панове, що я лишаю вас у темряві. Наближається вирішальна мить.

Доктор Ноел погасив лампу. В темряві засірів прямокутник вікна — то вже починався світанок, але розвіяти темряву в кімнаті він ще не міг, і коли князь підвівся зі стільця, ще не можна було розрізнити риси його обличчя чи бодай здогадатись, яке те почуття, що явно володіло ним, коли він говорив. Він рушив до дверей і став збоку від них у позі напруженого чигання.

— Будьте ласкаві, сховайтесь у найтемнішому куті — й ні пари з вуст, — сказав він.

Троє офіцерів і лікар квапливо виконали те прохання, і хвилин із десять єдиним звуком на Віллі Рочестер було шарудіння пацюків за панелями. Та врешті тишу несподівано виразно розірвало гучне рипіння дверної завіси, і майже зразу люди в кімнаті вловили слухом чиюсь повільну, обережну ходу на кухонних сходах. За кожним другим кроком той, хто йшов сходами, зупинявся й видимо прислухався, і під час цих пауз, що здавались нескінченно довгими, людям у кімнаті стискала серце тривога. Доктора Ноела, хоч як звиклого бути в небезпечних ситуаціях, охопила просто-таки фізична кволість, так що жаль брав: у грудях у нього хрипіло, зуби цокотіли, а суглоби гучно рипіли, коли він нервово переступав з ноги на ногу.

Нарешті на двері лягла чиясь рука, і защіпка відсунулась, тихо клацнувши. Знов настала пауза, і Брекенбері побачив, як князь напружився ще дужче, ніби для великого фізичного зусилля. Потім двері відчинилися, впустивши трохи більше вранішнього світла, і на порозі зупинилася й застигла постать високого чоловіка з ножем у руці. Навіть у півмороку вони бачили, як блищать вискалені верхні зуби, бо рот його був роззявлений, як у гончака, що збирається стрибнути на здобич. Чоловік, видно, хвилину чи дві тому виліз із води, бо вона дзвінко скрапувала з мокрої одежі на підлогу.

Ще за мить він ступив через поріг. Стрибок, здушений крик, кілька секунд боротьби — і, перше ніж полковник Ґеральдін устиг прискочити на допомогу, князь уже тримав роззброєного, безпорадного чоловіка за плечі.

— Докторе Ноел, — сказав він, — будьте такі ласкаві, засвітіть лампу.

Тоді, доручивши Ґеральдінові та Брекенбері тримати схопленого, він перетнув кімнату і став спиною до коминка. Як тільки засвітилася лампа, князеві помічники побачили, що обличчя в нього незвичайно суворе. Це вже не був безтурботний панок Флорізель, ні, це був князь Богемський, сповнений праведного гніву й грізної рішучості. Ось він підняв голову й заговорив до зловленого голови Клубу самогубців.

— Ви наставили свою останню пастку, — сказав він, — і самі попали в неї обома ногами. Вже світає, і це останній світанок у вашому житті. Ви щойно перепливли Риджент-канал. Це останнє ваше купання на цьому світі. Ваш давній спільник доктор Ноел не продав мене вам, а віддав вас у мої руки для суду. І та могила, яку ви викопали для мене вчора, послужить, з волі божественного Провидіння, для того, щоб сховати вами заслужену долю від людської цікавості. Станьте навколішки й помоліться, якщо маєте бажання, бо вам відмірено вже мало часу, і Богові надокучили ваші мерзоти.

Голова Клубу самогубців не відповів ні словом, ні рухом. Він і далі, понуривши голову, дивився застиглими очима собі під ноги, ніби відчував невідчепний і безжальний погляд князя.

— Панове, — повів далі Флорізель, вернувшись до звичайного свого тону, — цей чоловік довго вислизав від мене, але зараз, завдяки докторові Ноелові, я міцно тримаю його. Аби розповісти всю історію його злочинів, треба більше часу, ніж ми маємо тепер, але якби в каналі текла сама лише кров його жертв, то, мабуть, цей негідник був би тепер

не сухіший, ніж ви бачите. Навіть у таких справах я волію дотримувати коректної форми. Але будьте ви суддями, панове: це скорше страта, ніж двобій, і надати цьому негідникові право вибирати вид зброї означало б зайти в питаннях етикету надто далеко. Я не можу дозволити собі накласти головою в такій пригоді, — провадив він, відмикаючи футляр із шпагами, — а що пістолетна куля часто літає на крилах випадку й найсміливіший, найвлучніший стрілець часом може впасти від пострілу тремтячого боягуза, то я вирішив розв'язати цю проблему лезом шпаги і певен, що ви мене схвалите.

Коли Брекенбері та майор О'Рук, яким почасти були адресовані ці слова, виразили свою згоду, князь Флорізель обернувся до голови клубу:

— Швидше, добродію, вибирайте шпагу й не змушуйте мене чекати. Мені не терпиться поквитатися з вами назавжди.

Вперше відтоді, як його схоплено та роззброєно, голова клубу підвів голову, і стало ясно, що він уже збирається на відвазі.

— То я маю стати до бою? — жадібно спитав він. — Із вами?

— Я хочу виявити вам таку честь, — відповів князь.

— Давайте! — вигукнув голова. — В чесному двобої — хтозна ще, як воно обернеться! Мушу додати, що ваша високість поводиться дуже шляхетно, і якщо станеться найгірше, то я впаду принаймні від руки одного з найперших лицарів у Європі!

І голова, відпущений тими, хто тримав його, підступив до столу й почав уважно та прискіпливо вибирати собі шпагу. Він дуже збадьорився і явно не мав сумніву, що вийде з двобою переможцем. Така впевненість стривожила князевих супутників, і вони почали просити князя переглянути свій намір.

— Та це ж тільки фарс, — відповів Флорізель, — і я гадаю, панове, що можу вам пообіцяти: він розігруватиметься недовго.

— Ваша високосте, будьте обережні, не перестарайтеся, —сказав полковник Ґеральдін.

— Ґеральдіне, — відказав князь, — ви хоч раз чули, ніби я не сплатив боргу честі? Мій борг перед вами — життя цього чоловіка, і ви його одержите.

Нарешті голова клубу вибрав собі шпагу і підтвердив свою готовність жестом, не позбавленим грубуватої гідності. Близькість небезпеки й природна відвага навіть цьому мерзенному злочинцеві надавали мужнього вигляду й певної краси.

Князь недбало взяв у руки другу шпагу.

— Полковнику Ґеральдін і докторе Ноел, — сказав він, — будьте ласкаві почекати мене в цій кімнаті. Я не хочу, щоб у цю справу був уплутаний хтось із моїх особистих друзів. Майоре О'Рук, ви людина вже літня й з усталеною репутацією — дозвольте мені припоручити голову клубу вашим турботам. Лейтенанте Річ, будьте ласкаві приділити свою увагу мені: ви ще молодий, і досвід у таких справах може вам придатись.

— Я надзвичайно потішений такою честю, ваша високосте, — відказав Брекенбері.

— От і добре, — сказав князь Флорізель, — сподіваюся, що зможу зробити вам послугу в поважнішій справі.

З тими словами він повів усіх за собою вниз кухонними сходами.

Ті двоє, що зостались у кімнаті, відчинили вікно й повихилялись надвір, напруживши всі чуття, аби вловити якісь ознаки трагічних подій, що ось-ось мали статися. Дощ уже вщух, майже розвиднілось, і в кущах та на деревах парку щебетали пташки. Князь і його супутники на хвилинку з'явились на алеї між двома густими рядами квітучих кущів, але на першому ж повороті сховалися з очей за густолистою короною дерева. Це було все, що змогли побачити полковник і лікар, а парк був такий великий і місце двобою, очевидно, вибрали так далеко, що до їхнього слуху не долітав навіть брязкіт шпаг.

— Він його повів до могили, — сказав, здригнувшись, доктор Ноел.

— Бог усемогутній захистить правого! — вигукнув полковник.

Далі вони вже мовчки дожидали кінця — лікар трусячись зі страху, а полковник обливаючись потом від тривоги. Минуло, певне, чимало часу, майже зовсім розвиднілось, а пташки в парку співали ще бадьоріше, коли звуки ходи за дверима змусили їх звернути очі в той бік. Увійшли князь і двоє офіцерів з Індії. Бог захистив правого.

— Мені соромно за своє хвилювання, — мовив князь Флорізель. — Я сприймаю його як слабкість, не гідну мого становища, але те, що цей пекельний пес і далі ходив по світу, почало дошкуляти мені, наче хвороба, а його смерть освіжила мене краще, ніж ціла ніч здорового сну. Гляньте, Ґеральдіне, — провадив він далі, кинувши свою шпагу додолу, — на ній кров того, хто вбив вашого брата. Начебто приємне видовище. І все ж, — додав він, — як дивно влаштована людина! Від акту моєї помсти не минуло ще й п'яти хвилин, а я вже починаю питати себе, чи в такому короткочасному явищі, як життя, помста може бути доречна. Хто може направити те зло, що він накоїв? Життєвий шлях, на якому він нагромадив величезні статки (адже й оцей дім належав йому), — цей життєвий шлях скінчився тим, що судилось кожній людині, і я міг би вести двобій із ним до повної знемоги, а Ґеральдінів брат однаково лишався б мертвий, та й тисяча інших невинних людей однаково лишились би збезчещені й збиті з доброї путі! Людське життя така

мізерія, так легко його відібрати, а як багато можна здобути з нього! Леле! —вигукнув він. — Чи може щось у житті розчарувати нас дужче, ніж досягнення мети?

— Боже правосуддя здійснилося, — відказав лікар. — Так я гадаю. Для мене, ваша високосте, це була жорстока наука, і я чекаю своєї черги в смертельному страху.

— Що це я говорив? — вигукнув князь. — Я виконав кару, а ось поряд нас є людина, спроможна допомогти мені направити вчинене. Ох, докторе Ноел! Перед нами обома ще так багато днів тяжкої й почесної праці, і, може, ще до її кінця ви вже з лихвою спокутуєте свої давні гріхи.

— А тим часом, — сказав лікар, — відпустіть мене поховати свого найдавнішого друга.

(Оце, — зауважує наш аравійський ерудит, — таке щасливе закінчення оповідки. Зайве підкреслювати, що князь не забув нікого з тих, хто прислужився йому в цій тяжкій справі; та й до сьогодні його авторитет і вплив допомагають їм підноситись вище в суспільстві, а його ласкава приязнь додає принад їхньому особистому життю. Якби зібрати всі дивовижні пригоди, в яких цей князь відіграв ролю Провидіння, — пише далі мій автор, — то можна б закласти книжками весь земний суходіл. З-поміж цих історій ті, що стосуються Діаманта Раджі, такі цікаві, каже він, що їх ніяк не можна не розповісти. І ми зараз, скромно ступаючи слідами цього жителя Сходу, почнемо низку оповідок, які він відкриває "Пригодою з коробкою".)